

פ ר ו ט ו ק ו ל

ישיבה כז/שלה של הממשלה
כ"ז בטבת תשל"ה - 5.1.75

נכחו חברים:

י. רבין - יו"ר, א. ארז, י. אלון, י. בורג, ח. בר-לב, מ. ברעם,
י. גלילי, ג. האוזנר, ש. הלל, מ. חזני, א. ידלין, ג. יעקבי,
א. יריב, א. עופר, ש. פרס, ח. י. צדוק, מ. קול, י. רבינוביץ,
ש. רוזן, י. רפאל, ו. שם-טוב.

מ. זנבר	- נגיד בנק ישראל (בסעיף 308)
ג. אבנר	- מזכיר הממשלה
א. אגמון	- המנהל הכללי, משרד האוצר (בסעיף 308)
תא"ל י. ארזן	- משרד הבטחון (בסעיף 308)
מ. גזית	- המנהל הכללי, משרד ראש הממשלה
א. גפני	- משרד האוצר (בסעיף 308)
א. דברת	- יועץ שר האוצר (בסעיף 308)
מ. דיין	- לשכת שר האוצר (בסעיף 308)
א. מזרחי	- לשכת ראש הממשלה
מ. נוידרפר	- משרד האוצר (בסעיף 308)
י. ניצן	- נציב שירות המדינה (בסעיף 308)
מ. פלבר	- משרד האוצר (בסעיף 308)
א. תהילה	- משרד הבטחון

סדר היום:

304. סדר דיוני הישיבה
305. ש א ל ו ת
306. סכסוך העבודה בחברת "אל-על"
307. תקציב לצורך ביצור בטחון ישובי העימות
308. מסגרת תקציב לשנת הכספים 1975 - המשך הדיון

304. סדר דיוני הממשלה

ראש הממשלה י. רבין:

תהיינה לנו היום שתי ישיבות. בישיבה הראשונה יהיה המשך השיחה הכללית על התקציב. כפי שסיכמנו בשבוע שעבר, הרי תוך שבועיים יביא לנו שר האוצר את הסיכום הכולל. כמו-כן החלטנו להמשיך בדיון והיום ידברו כל אלה שנרשמו ולא הגיעו לרשות הדיבור.

אחרי הצהרים יתקיים הדיון המדיני שיפתח בסקירת ראש אמ"ן. נתבקשתי על-ידי מספר חברי הממשלה שזהה סקירה כזו. אני חושב שחשוב כי סקירה כזו תקדים לתיאור המצב הצבאי והמדיני במזרח-התיכון. אחרי כן תהיה סקירת שר החוץ ודיון עליה.

305. שאלות

שר הבריאות ו. שש-טוב:

יש לי שאלה אחת לראש הממשלה ושתי שאלות לשר הבטחון. קראתי היום בעתון על עובדה, שלא היתה ידועה לי ושאלן אני יודע אם היא נכונה.

שאלתי היא: האם ידוע לראש הממשלה שנשיא המדינה עומד לשאת דברי-ברכה בוועידת תנועת "חרות" בחברון? אני יודע שמבחינה משפטית אי-אפשר היה להתנגד שוועידה כזו תיערך בחברון, אם כי החשלוכות הפוליטיות מזה יכולות להיות בלתי-רצויות, וביתוד גם לאור העובדה שיש איזו רגיעה בשטחים וקיום ועידה כזאת בחברון יכול להביא לחידוש התסיסה.

על-כל-פנים, אני שואל: האם זה נכון שהנשיא ישא שם דברי-ברכה - צעד שיכול להיות לו פירוש של עמדה בניגוד למדיניות הממשלה? אמנם נכון הוא שהנשיא אינו כפוף להחלטות הממשלה. אבל בהמשך לשאלתה ששאלתי לפני שבועיים אני שואל: האם יש איזה מגע עם הנשיא כדי לתאם את צעדיו ואת הכרוזותיו עם הממשלה, כדי למנוע אפשרות שייווצר פער בין עמדת הממשלה ובין הופעותיו של הנשיא?

ראש הממשלה י. רבין:

בדרך-כלל יהודי עונה בשאלה על שאלה. אילו הנשיא היה שואל לדעתך, האם היית אומר לו שסרב להופיע באותה ועידה?

שר הבריאות ו. שם-טוב:

בהחלט יכולתי לומר לו, כי ההופעה שלו באותה ועידה יכולה להתפרש כהופעה שאינה ברוחה של מדיניות הממשלה.

ראש הממשלה י. רבין:

אולי לגבי עצם הפנייה לקיום הוועידה בקרית-ארבע

יאמר מזגו שר הבטחון.

שר הבטחון ש. פרס:

היתה פנייה של "חרות" לקיים את הוועידה בקרית-ארבע. לאחר שהתייעצתי עם מי שהתייעצתי, פניתי לראשי "חרות" והצעתי להם שיקימו את הוועידה בגוש-עציון ולא בחברון. אולם הם התעקשו על החלטתם לקיימה בחברון. בקרית-ארבע מבחינה פורמלית אין לנו שום דרך למנוע זאת. קרית-ארבע היא ישוב יהודי כמו כל ישוב יהודי אחר. חוץ מאשר השפעה, איני חושב שיש אפשרות או טעם וצורך להתווכח על כך.

הדבר היחידי שכן ביקשנו מהם, והם לא התנגדו לכך, שלא לצרף לוועידה זו את הנושא של מערת המכפלה, שזהו המקום הרגיש ביותר בסביבה. יש שם כמה התנהגויות מצד אנשים שלנו, שלצערי הרב הן מאד פרובוקטיביות ומאד מקוממות. לא תמיד יוצא לי לדווח על כך. אבל אנחנו עושים מאמצים שלא לפגוע גם ברגשותיהם של המוסלמים, ולא רק של היהודים והנוצרים. ביקשנו שלא ילכו לעשות שם הפגנות.

שר התיירות מ. קול:

הם לא יתפללו שם?

שר הבטחון ש. פרס:

הם קיבלו על עצמם שלא להכניס את הנושא של מערת המכפלה כסעיף בוועידה. אין זאת אומרת שצירי הוועידה לא ילכו להתפלל שם.

גם הנשיא התקשה מאד להחרים את הוועידה. יש ועידה של מפלגה. היא יכולה להתקיים במשמר-העמק או בקרית-ארבע או בכפר-עציון או במרום-הגולן. כל זמן שישנם יהודים בקרית-ארבע וזהו ישוב יהודי מוכר, קשה מאד להגיד לאנשי "חרות" שלא יקיימו שם ועידה.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

שאלה לשר הבטחון. נדהמתי ממש מהפרסומים ברדיו מפיו של הרב הראשי שלמה גורן על צורת פינוי החללים על-ידי הרבנות הצבאית הראשית בזמן המלחמה.

אפשר בהחלט לשאול שאלה: האם זוהי הדרך שבה צריך כבוד הרב הראשי להביא את הנושא הזה לדיון? המשפחות השכולות נחרדו מהענין הזה. צלצל אלי אב שכול אחד. המשפחות השכולות נחרדו, שנוסף לכל מה שעבר עליהן זורקים דבר כזה לחלל האוויר שהוא ממש מזעזע. האם תיערך איזו חקירה כדי להגיד למשפחות השכולות מה שקרה בקשר לפינוי החללים?

שר הבטחון ש. פרס:

אני רוצה רק לציין שהרב גורן איננו נתון לא למרות משדר הבטחון ולא לסמכותו. מונח לפני כאן הטכסט של הדברים שאמר הרב גורן ברדיו. אני מוכרח לומר שהדברים הם חמורים מאד. אני מבחין בין ויכוחים בין מפקדים לבין אנשים אחרים לבין ויכוח הנוגע בציבור הכאוב ביותר והפצוע ביותר במלחמה הזאת.

הטענה העיקרית של הרב גורן היתה, שמפקד הראה לו הוראה במברק שלא לפנות חללים לא בשבת ולא בחגים ושנאות חללים נשארו מונחים בצדי דרכים ובטנקים. על הטענה הקונקרטית הזאת באה הכחשה מוחלטת מפי אנשי הרכנות הצבאית הראשית. הם ברי-סמכא וברי-הכא. כמו חשד שם-טוב קראתי על כל זה בעתונים. אתייעץ עם המוסדות המוסמכים המשפטיים מה לעשות בענין זה.

שר הפנים י. בורג:

בנוגע למצרים הובאה לכאן ידיעה, שהמצרים מעוניינים להעבית לשלושה ימים את חיפושי החללים, כדי שלא נהיה קרובים ביותר לעמדות שלהם.

שר הבטחון ש. פרס:

לא מדובר על החיפושים בשעת המלחמה. חוץ מאשר להביע את צערי העמוק על הדברים האלה שנשמעו ברדיו, לא הייתי רוצה לחוות דעה לפני שאתייעץ עם אנשי המשפט ואנשי הצבא איך לטפל בדבר הזה.

השר י. גלילי:

האם הרב גורן פנה בנידון לרשויות הבטחון לפני

שפרסם את הדברים ברדיו?

שר הבטחון ש. פרס:

האמת היא כדלקמן. ניסוח הפנייה מסבך את התשובה. הרב גורן פנה אל הרמטכ"ל ואלי וביקש מינוי-חירום בצה"ל בשבילו. בשיחה על מינוי-החירום השמיע טענות איך הוא עזר ואיך אחרים לא עזרו. אם אתה רוצה, יש בזה משום פנייה או אין בזה משום פנייה. הוא פנה אלי בענין אחר.

שר החקלאות א. ארז:

כתוב שהוא הוזמן על-ידי בר-לב.

שר הבטחון ש. פרס:

זהו ענין אחר.

שד החקלאות א. אוזן:

הוא מסבך דברים אחרים.

שד הבטחון ש. פרס:

הוא טען באזני הרמטכ"ל שיש כתב-מינוי משבילו למלחמת-יום-הכיפורים החתום על-ידי בר-לב, וכאילו כתב-המינוי לא נמסר לו, על כן לא היה לו תפקיד רשמי במלחמה. באותה שיחה השמיע טענות על הניהול הנוכחי של העניינים ברבנות העבאית הראשית.

שד התיירות מ. קול:

הוא היה נגד מינוי הרב פירון כרב צבאי ראשי.

שד הבטחון ש. פרס:

אבל איני יכול לתאר את הדברים האלה כפנייה של הרב גורן לבירור הסעיף הזה. הפנייה היתה על מינוי חירום משבילו. כרגיל בשיחות כאלה משמיע כל אחד טענות מניה וביה.

שד הפנים י. בורג:

הוא קיבל מינוי-חירום או לא?

שר הבטחון ש. פרס:

עדיין לא.

שר הדתות י. רפאל:

אני מעדיף שלא לחוות דעה בשלב זה על עצם העניין הזה. אבל אני שואל את שר הבטחון: ממתי הרבנות הצבאית הראשית נמצאת תחת התקפה, בלתי-מוצדקת לדעתך? עד כמה שאני יודע את העניינים ושומעתי מפי המפקדים בכל החזיתות, היה טיפול מסור ומצטיין של הרבנות הצבאית הראשית ושל החברה קדישא הצבאית באותם הימים. בינתיים עובר יום ועוד יום, והם אינם יכולים לדבר, כי הם אנשי צבא, ומצטברת איזו מרידות לגביהם. האם אין מקום לכך ששר הבטחון או שלטונות הצבא יודיעו בינתיים איזו הודעה לגבי עצם הדבר?

שר הבטחון ש. פרס:

לגבי עצם הדבר ניתנה הודעה שאין זה נכון שאסרו על איסוף חללים או קבורתם ביום השבת תוך כדי המלחמה. ההכחשה ניתנה על-ידי הרבנות הצבאית הראשית. כשר הבטחון אני נותן את כל הגיבוי לרבנות הצבאית. אין לי כל סיבה שלא לתת לה את הגיבוי הזה, יש לי כל הסיבות כדי לתת להם את כל הגיבוי הזה. הודעה נוספת, מעבר למה שנוגע לדרישות ההורים, אינה במקומה, כי היא יכולה רק להוסיף שמן על מדורת הכאב שהיא גדולה בלאו הכי. כל הודעה נוספת בעניין זה צריכה להיות זהירה.

שר החקלאות א. ארזן:

אם זה נכון מה שפורסם בעתון, שגם השאילתה היתה יוזמה והאיש שהביא את השאילתה לפני הרב לא היה בכלל בקרב ולא השתתף בכלל כחייל במלחמה, אין אני חושב שהממשלה צריכה לעבור על ענין זה בשתיקה לסדר-היום, על השערוריה הזאת של הרב גורן. מדי פעם יש דבר חדש מצדו. הפעם ישנו גילוי פצעים של משפחות שכולות. אני חושב שיש מקום לדיון בממשלה על כך, האם האיש הזה זכאי באמת לכהן כרב ראשי.

שר הפנים י. בורג:

אני חושב שניסוח הדברים יוצא כבר מגדר של שאילתה.

שר התיירות מ. קול:

לא מן הגורן ולא מן היקב.

ראש הממשלה י. רבין:

איני מציע שנדון בנושא הזה. איננו עוסקים במינוי רב ראשי. אם איני טועה, אין זה בסמכותה של הממשלה. לא הייתי מציע שזה ייזכר בדיווח על ישיבת הממשלה.

השר ג. האוזנר:

השאלחה שלי נוגעת לענין הודעתו השערורייתית של הרב גורן. אני בכל-זאת הייתי מבקש להביא לידיעה הממשלה את מלוא הפרטים לגבי הדרך של פינוי החללים בשבתות בזמן המלחמה.

ראש הממשלה י. רבין:

אני מציע לשר האוזנר לא להעלות עכשיו את הדרישה הזאת. אם בכל-זאת תתבע דבר כזה, צריך אז שר הבטחון למנות ועדה לבדיקת הענין. אם אין תביעה ספציפית על איזה שהוא בסיס קונקרטי, לא הייתי מציע לפתוח את הנושא מחדש. היתה הודעה של הרבנות הצבאית הראשית המכחישה את הפרט הזה, שצל בסיסו טען הרב גורן מה שטען.

שר התיירות מ. קול:

לא קראתי על כך בעתונות.

ראש הממשלה י. רבין:

הרב גורן טען שהגיע מברק מאת הרבנות הצבאית הראשית, שלא לפנות חללים לא בשבת ולא בחג. אמר איש הרבנות הצבאית הראשית: להדינם, לא היה דבר כזה. האם אתה מציע להתחיל בחקירה נוספת?

השר ג. האוזנר:

הענין מסעיר את הרוחות. אם הרב גורן צודק וזוהי עובדה, יש מקום להסיק מזה מסקנות, ואם אינו צודק - יש גם כן מקום להסיק מזה מסקנות.

ראש הממשלה י. רבין:

אתה מציע שבעקבות זה יפתח שר הבטחון את הנושא

הזה מחדש?

שר השיכון א. עופר:

השבוע זה ממילא יעלה לדיון בכנסת, ושר הבטחון

יצטרך לענות.

שר הבטחון ש. פרס:

אעלה על הבמה ואקרא בפני הכנסת את הודעת הרבנות הצבאית הראשית. אם אני אחווה דעה בדבר מינוי ועדה, יגידו מאות הורים שכולים שאותם לא שאלו ואותם לא חקרו.

ראש הממשלה י. רבין:

הרב גורן אמר דבר קונקרטי, שהגיע מברק מהרבנות הצבאית הראשית שלא לטפל בפינוי חללים בשבתות. הרי פרט להכללה שבדבריו היה דבר ספציפי אחד בקשר למברק. בקשר למברק הוא קיבל תשובה מאת הרבנות הצבאית הראשית.

שר הפנים י. בורג:

אני חושב שראש הממשלה צודק. אסור לעשות דבר

כרוני מהנושא הזה.

שר המשטרה ש. הלל:

אני מציע שיתפרסם שנשאלה שאילתה כזאת וששר הבטחון מסר את תשובת הרבנות הצבאית הראשית לענין הזה.

שר התיירות מ. קול:

וגם הביע את צערו.

שר הבטחון ש. פרס:

אלה דברים המחייבים דיוק וזהירות. אבקש את

הניסוח מהרבנות הצבאית.

חשר י. גלילי:

אני שואל את שר הבטחון שאלה פשוטה: האם התבטאותו של הרב גורן מעלה צורך בבדיקה או חקירה של הנושא? אני אסמוך בהחלט על דעת שר הבטחון שיש להסתפק בהודעה של הרבנות הצבאית הראשית ושאין צורך ומקום לשום חקירה והודעה נוספות. אולם בלי הודעה כזאת של שר הבטחון, מולידה הודעת הרב גורן צורך בהקמת ועדת חקירה. רק הודעה מוסמכת של שר הבטחון, שאין הוא רואה מקום וצורך בחקירה נוספת ושהענין הוא בהיר ושהוא סומך את ידו על הודעת הרבנות הצבאית הראשית תרגיע את הציבור.

שר הבטחון ש. פרס:

אבקש את דעתו של שר המשפטים בעניין זה. אני

רוצה לתת הוראה מהשדוול.

שר ההסברה א. יריב:

בעתונות לא ראיתי הודעה של הרכנות הצבאית

הראשית.

שר הבטחון ש. פרס:

היתה הודעה כזו ביום ששי.

שר השיכון א. עופר:

גם אני לא ראיתי.

שר הבטחון ש. פרס:

אוכל לתת עוד פעם את הודעת הרכנות הצבאית
אבל חשד גלילי העלה שאלה אחרת. אני רוצה לשקול את

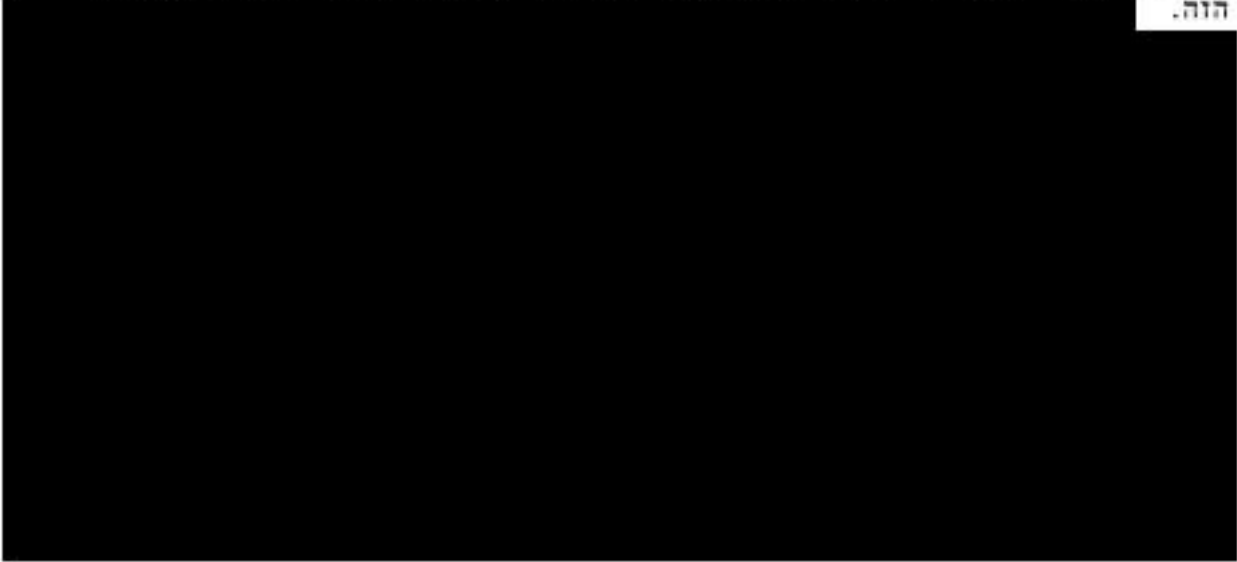
הראשית. לא זו הבעיה.
הדברים עם שר המשפטים.

ראש הממשלה י. רבין:

אם אפשר, נשמע על כך בישיבה הבאה.

השר לקליטת העליה ש. רוזן:

יש לי שתי שאילתות. האחת היא לגבי מעלה ארומים. לפני חודש ימים בערך החליטה הממשלה על הקמת אזור תעשייתי במעלה ארומים פלוס מגורים לאלה שיעבדו שם. אם איני טועה, דובר אז על תכנון המקום הזה.

השד י. גלילי :

אני חושב שהחשובות על השאלות אינן יכולות להיות שונות. (א) אני חושב שפיתוח מעלה אדומים כאזור תעשייה של ירושלים איננו נוגד את פיתוח הגליל. ואני מזהיר את כל אחד מעמיתי השדים שלא לצקת שגן על המדורה הזאת. הממשלה החליטה פה אחד על פיתוח מעלה האדומים כאזור-תעשייה של ירושלים.

שר הבריאות ו. שם-טוב :

לא החליטה פה אחד.

השד י. גלילי :

היו ויכוחים בשאלות: איך, מתי ובאיזו מתכונת?

אם אתה רוצה זוהי הערכה, ואם אתה רוצה זוהי עובדה: פיתוח מעלה האדומים איננו סותר את פיתוח הגליל.

(ב) בחומר שהובא לישיבת הממשלה בנושא מעלה האדומים היה פירוט של הפעילות הנעשית על-ידי מינהל מקרקעי ישראל במה שנוגע להכשרת שטח. ראש הממשלה קיבל על עצמו לזמן את הגורמים הנוגעים בדבר, כדי לדון בנושא התכנון והתקציב. פניתי לראש הממשלה שיעשה את הזימון הזה. אני מקווה שהזימון הזה ייצא לפועל.

(ג) באותה ישיבת ממשלה נאמר - והדבר ללא שום ספק יקויים - ששום מפעל תעשייתי במקום לא ייפתח בלא הסכמת משרד המסחר והתעשייה. לא ידוע לי על זה שמקימים במקום מפעלים שהיו מיועדים לקרית-שמונה. היו כל-מיני מחשבות על מפעלים שונים במקום. שר המסחר והתעשייה בצדק התערב בענין, אבל אין שום תכנית להקים במקום מפעלים שהיו מיועדים לקרית שמונה.

שד הבראות ו. שם-טוב:

הייתי רוצה שהממשלה תקבל דיווח מאיזה סעיף-תקציב יכוסו העבודות של פיתוח-תשתית במעלה האדומים ובאיזה סדר גודל, כדי שהממשלה תוכל להתייחס להצעות כאשר תובאנה.

ראש הממשלה י. רבין:

בסדר.

שד הבראות ו. שם-טוב:

עד שלא יובא הענין לממשלה, יש לקבוע שלא יבוצעו עבודות מתקציב שאיננו מאושר.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

מאימתי זה מקובל שאם מבצעים עבודות, צריך לקבוע מאיזה סעיף מבצעים אותן?

ראש הממשלה י. רבין:

יש לי הצעה לסדר. נשאלה שאלה. תימסר אינפורמציה מאיזה תקציב ועל בסיס איזו סמכות תיעשה העבודה. האינפורמציה תימסר בישיבה הקרובה של הממשלה. איני יכול היום מהשרוול להוציא את כל הנתונים. אם בעקבות האינפורמציה שתימסר בישיבה הבאה, תהיינה השגות, נדבר על זה.

שר הדתות י. רפאל:

ברגע שישנה החלטה עקרונית על הקמת איזה ישוב או איזה מפעל, האם מודיעים כאן מאיזה תקציב יוקם הישוב או המפעל? הוחלט להקים את המפעל. איני יודע לשם מה צריך לדון כאן על התקציב שצמנו יוקם המפעל.

שר האוצר י. רבינוביץ:

אני מתפלא על השר רפאל. כאן אפשר להחליט עקרונית שעושים איזה שהוא דבר. אבל הדבר לא ייעשה, אם אין מחליטים מאיזה תקציב ייעשה הדבר.

שר הדתות י. רפאל:

על זה דנים באוצר אבל לא בממשלה.

שר האוצר י. רבינוביץ:

כן. אולם צריך להבין שהחלטה עקרונית אינה

אומרת עדיין תקציב.

ראש הממשלה י. רבין:

איני רואה שום מניעה להביא ידיעה על כך. אם יש שאלה לשר מאיזה תקציב יוקם המפעל, איני רואה כל סיבה להסתיר את זאת. אין אנחנו צריכים להסתיר דבר אחד מחשני. אבל נביא את האינפורמציה בישיבה הבאה ונדון על כך.

השר י. גלילי :

האם השר שם-טוב רוצה להציע שלא ייעשה שם

בינתיים שום דבר?

שר השיכון א. עופר :

התברר ששר המסחר והתעשייה איננו יודע דבר על כך.
פלא איך נעשים במדינת ישראל דבר ששלושת השרים הנוגעים בדבר אינם יודעים דבר
על כך.

ראש הממשלה י. רבין :

נשאלה שאלה. הבטחתי אינפורמציה לישיבה הבאה.

היא תימסר.

ביקשתי משר התחבורה שלפני שניכנס להמשך הדיון
על התקציב, ימסור על סיומה של פרשת "אל-על".

שר התיירות מ. קול :

ביקשתי בשעתו שידונו על הודעת שר הבטחון בוועדת
החוץ והבטחון של הכנסת בקשר לענייני התיישבות.

ראש הממשלה י. רבין :

הובטח שיתקיים דיון בענין זה. אולם לא אמרתי
מתי.

שר התיירות מ. קול :

הובטח דיון, אבל הסעיף איננו עומד על סדר-היום.
אני מבקש שהסעיף יעמוד על סדר-היום.
יש לי עוד סעיפים והם נדחקים עד הסוף. אין אני
חושב שזה מוצדק.

ראש הממשלה י. רבין :

האם סדר הדיונים על הסעיפים או הנושאים שהועלו
עד כה, לא היה לפי עדיפות סבירה?
שר התיירות מ. קול :

אני חושב שיש סעיפים שהיו צריכים כבר להגיע
לדיון. צריך לזרז את הדיונים בסעיפים מרכזיים.

./.

306. סכסוך העבודה בחברת "אל-על"

שר התחבורה ג. יעקבי :

אמש מסר ועד עובדי התחזוקה לחברת "אל-על" הודעה בכתב ובעל-פה, וזה היה בנוכחותי ובנוכחותם של מזכיר ההסתדרות ומנכ"ל חברת "אל-על", בנוסח הבא:

(א) החקוה שהביע שר התחבורה במכתבו מיום 2 בינואר, שהפעלתה התקינה של "אל-על" בעתיד היא אינטרס חיוני של עובדי התחזוקה, אכן יש לה על מה להתבסס.

(ב) הועד חוזר ומודיע, כי עובדי התחזוקה יעבדו באורח סדיר ותקין ובהתאם להסכם העבודה.

(ג) הועד מבהיר, כי הוא מקבל את מרות ההסתדרות והחלטות מוסדותיה המוסמכים ובלבד שתוחזר לעובדים ההגנה המקצועית של ההסתדרות.

(ד) הננו מצפים, כי עם הודעתנו זו תופעל חברת "אל-על" לאלתר.

הם היו מוכנים לכתוב גם מכתב רשמי בנוסח זה אל שר התחבורה ואל מנכ"ל "אל-על". אנחנו העדפנו כתוצאה מכך, שהנוסח הזה יימסר בעל-פה ובכתב לפורום המשולש שהזכרתי.

במסירת הודעה זו נתקבלו במלואם התנאים שהוגדרו על-ידי צוות השרים שעסק בכך - כתנאים נאותים לחידוש הטיסות, תנאים שהוצגו במכתבי לאיגוד עובדי "אל-על" לפני חמישה ימים וכמכתבם של מזכיר ההסתדרות ומנכ"ל "אל-על" לועד עובדי התחזוקה. התנאים האלה נתקבלו במלואם - הן בתוכנם והן בניסוחם המילולי.

לא ניתנו כל הבטחות לעובדים מעבר לנאמר בנוסח זה, במישרין או בעקיפין, בגלוי או בסמוי בשום חום שהוא. מגמתנו, זאת אומרת מגמת הממשלה, כפי שבאה לידי ביטוי בסיכומו של ראש הממשלה בשיבה הקודמת, הושגה מבחינה זו במלואה. הגורמים, אשר הביאו את העובדים לידי קבלת התנאים כאמור במלואם בתוכנם ובניסוחם היו לפי דעתי חמישה: (1) ההכרה שלהם בנחישות העמידה של כל הגורמים שעסקו בנושא זה - בממשלה, בהסתדרות ובחברת "אל-על"; (2) דעת-הקהל, שהיתה עוינת להם, תמכה במדיניות שלנו כמעט כולה, אם לא כולה; (3) התיאום שהיה בין הגורמים - הממשלה, ההסתדרות והחברה; (4) לחץ הוועדים האחרים על עובדי התחזוקה; (5) אי-תשלום בעד ימי-שביתה, דבר שבא לידי ביטוי כבר במשכורת חודש דצמבר ושיבוא לידי ביטוי נוסף גם במשכורת חודש ינואר.

אכן מחשבה שלוש לפנות בוקר חודשו טיסות החברה. היום תצאנה 4-5 טיסות. הראשונה, שיצאה כטיסה מסחרית, יצאה בשמונה בבוקר לפריס בתפוסה מלאה. היום תפעל החברה ב-40% מיכולת הפעילות (CAPACITY) שלה, מחר ב-90% ומחרתיים תחזור החברה ללוח-הטיסות הרגיל והמתוכנן. הזמן הזה נדרש כדי לפזר מטוסים לכל תחנות-המוצא של "אל-על" בעולם.

הנזקים הכספיים הישירים מהשביתה, שביתת-ההאטה ומהפסקת הטיסות ביחד - הטיסות נפסקו לפני חשעה ימים, ושביתת-ההאטה החלה לפני שבועיים ויום - הם 8-9 מיליון לירות - לפי 18 מיליון לירות אבדן הכנסות ו-10 מיליון לירות חסכון בהוצאות, הוצאות דלק, חסכון בתשלום לשעות נוספות, לפרמיות וכדומה.

זהו אמנם תשלום מחיר לא מבוטל לטווח קצר.

שר המטטרה ש. הלל:

ונמה היתה עמדת הרדיו?

שר התחבורה ג. יעקבי:

הרדיו היה עויין בענין זה לממשלה. עויין, משמע מחבל. אמרתי זאת הבוקר גם לשר ההסברה.

ראש הממשלה י. רבין:

גם הטלוויזיה.

שר הדתות י. רפאל:

זה כנראה "תפקידו" של הרדיו.

שר התחבורה ג. יעקבי:

בניגוד לעתונים הפרטיים היה הרדיו הממלכתי עויין למדיניות זו של הממשלה מהתחלת האירוע עד סופו, לעומת הטלוויזיה שנהגה לפי דעתי במאוזן ובהגינות. איני קובל אף פעם על אמצעי-התקשורת וגם לא אומר הפעם משהו על הרדיו.

כאמור, לטווח קצר התשלום של 8-9 מיליון לירות הוא תשלום ניכר. אבל אני מאמין - וזוהי הכרה משותפת גם להסתדרות, גם להנהלת החברה וגם לעובדים, שהנחיר הזה הוא מחיר כדאי ביותר לטווח ארוך ויביא למעשה פירות שאולי יבטיחו יתר יציבות, תקינות וסדירות בעבודת החברה - כיוון שיש לי

שכן, השר חזני, אומר "כלי נדר". אולם נדמה לי שהמודעות בחברה למצב וכן ההתחייבות שניתנה לטראומה שעברה על העובדים, וההתחייבויות שההסתדרות נתנה לנו ושהעמדה שהיא נקטה - נדמה לי שהם עשויים להוליד פירות חיוביים לטווח הארוך - מה עוד שבעצם לא עמדה בפנינו שום אפשרות אחרת פרט להפסקת הטיסות, שכן שתי האלטרנטיבות האחרות היו: היענות לתביעות העובדים, שהיתה בה משום פגיעה במדיניות השכר שלנו או המשך הפעלת החברה תוך שיבושים בלתי-פוסקים.

הלקחים ש"אל-על", ההסתדרות וכולנו נצטרך להפיק מהאירוע, בנוסף לעצם האפשרות הזאת להבאת עובדי התחזוקה לקבל עליהם התחייבות בנוסח שציטטתי - הם חתירה מהירה להקמת מועצת-עובדים בתוך חברת "אל-על". מחר יתקיים כבר דיון ראשוני בין ההסתדרות לבין עובדי החברה ולבין הנהלת החברה בנושא זה וכן בנושאים אחרים, כמו-כן על המצמעות של ההתחייבויות שלהם לגבי המשך סדרי-עבודה תקינים וכן בנושאים הקשורים במצמעות מרות ההסתדרות ונוהלי-העבודה בינם לבין ההסתדרות, שנית אולי שיטת-ארגון אחרת בתוך חברת "אל-על" לטיפול ביחסי-העבודה, וכן נדמה לי רגישות גדולה יותר בקרב העובדים ב"אל-על" למצמעות של היוחסן אחראים להפעלת שירות חיוני מהסוג הזה.

אני רואה חובה, ויותר מחובה, להודות מאוד לראש הממשלה ולשרים שהקדישו לנושא זה שעות רבות מאוד ובכלל גם אחמול, ואין אני חושב שזה עומד בניגוד לסטאטוס-קוו - שרי האוצר, המשפטים והעבודה, שבכל אחד מהשליבים ביחס לצעדים שנגעתי בהם, נתקבלו החלטה וסיכום על דעתם, וגם להסתדרות על שיתוף-הפעולה והתיאום שהיה בינינו בטיפול בנושא הזה.

שר הפנים י. בורג:

ומה ביחס למה שלא אמרת?

שר התחבורה ג. יעקבי :

אני באמת מתרעם על השר בורג. אני מודיע שמה שאמרת זוהי האמת וכל האמת.

שר הבריאות ו. שם-טוב :

אני חושב כי בעובדה שבפרשת "אל-על" היה תיאום מלא בין הממשלה ובין ההסתדרות יש משום הישג גדול מאד, ואולי זהו אחד הלקחים גם לגבי העתיד. אני חושב שגם העובדים למדו משהו מזה.

מה שדצייתי לשאול את שר התחבורה הוא: האם דובר על דמי-שביתה? האם שולמו דמי-שביתה לעובדים?

ראש הממשלה י. רבין :

הוא הסביר שלא שולמו.

שר התחבורה ג. יעקבי :

אמרת: א) שלא שולמו דמי-שביתה; ב) לא הובטח שישולמו; ג) עמדת הממשלה היא שלא ישולמו דמי-שביתה.

השר ג. האוזנר :

גם לא לתקופת הפסקת הטיסות?

שר התחבורה ג. יעקבי :

גם לא לתקופת הפסקת הטיסות.

ראש הממשלה י. רבין :

הדבר נבדק עם כל המשפטנים.

שר התיירות מ. קול :

אני חושב שהטיפול בעניין זה היה טוב מאד, ובעיקר היה טוב שיתוף-הפעולה מצד ההסתדרות עם הממשלה. ויש מכך מסקנות לעתיד, כפי שדובר פה.

יחד עם זה ברור לי שזאת אינה יכולה להיות שיטה לפתרון בעיות במפעלים באופן קבוע. כי אי-אפשר בכל פעם להפסיק שירותים אם יש איזו שביתה של ציבור קטן הנמצא בעמדות-מפתח. לפי דעתי חייבת הממשלה לקיים בהקדם דיון כיצד להתמודד עם בעיות כאלה בכלל. אני מדבר לגבי מה שהיה; לגבי זה אני סומך את ידי על מה שאמר שר התחבורה. אולם יש לקיים בהקדם דיון כיצד לטפל בשביתות בעמדות-מפתח חיוניות של המדינה. אני חושב שזה חיוני.

השר האוזנר יניח על השולחן הצעה נפרדת לדיון על שביתות במפעלים חיוניים.

ראש הממשלה י. רבין:

בסעיף יד' יש הצעה על הפעלת כוח-אדם בשעת חירום

המוגשת על-ידי שר העבודה.

שר התיירות מ. קול:

מה ששר העבודה הגיש, כבודו במקומו מונח והצעות שלו כבודן במקומן מונח. אבל לפי דעתי אין זה פותר את הבעיות שאנחנו מדברים על אודותיהן.

שר העבודה מ. ברעם:

אבל נדון על זה.

שר התיירות מ. קול:

מזכיר ההסתדרות אמר ברדיו, ונדמה לי שהוא חזר פעמיים על כך, שההשכחה היתה על-ידי הממשלה ושההסתדרות הועמדה אחרי כן בפני העובדה. ועוד אמר: לא ברור לגופו של דבר עם מי הצדק, ואת זה צריך יהיה לבדוק לאחר שתתחדש העבודה.

שר הכטחון ש. פרס:

אינך מדויק. הוא אמר: אין אני אומר שהצדק הוא

רק עם צד אחד.

שר התיירות מ. קול:

אתה שמעת רק הודעה אחת של מזכיר ההסתדרות, אני

שמעתי שתי הודעות שלו.

אני יודע שעכשיו לא היו שום הבטחות לעובדים. אבל אם ההסתדרות עומדת להכנס לדיון לגופו של דבר, כדי להתחיל לתת דברים ולהמליץ על מתן דברים, הציבור איננו טיפש, הוא יבין יפה מאד שאמנם לא הובטחו דברים ולא התחייבו על דברים, אבל יחד עם זה יתנו דברים. לפי דעתי צריך שד העבודה לדבר עם מזכיר ההסתדרות, או שדד התחבורה צריך לעשות זאת, ואולי שניהם יחד, שההסתדרות לא תסתבך עכשיו בענין זה. כי אני קצת חושש למה שיקרה עכשיו. עכשיו הכל בסדר, החזירו את ההגנה המקצועית של ההסתדרות על עובדי התחזוקה, והחברה פועלת כסדרה; עכשיו יהיה מותר להתחיל לדון בתביעות, ואנחנו יודעים למה מגיעים משאחילים לדון בתביעות. אם עכשיו תסוכמנה הצעות לתמוך בכל-מיני תביעות, פירוש של דבר יהיה ברור לגמרי. איני רוצה לומר מה פירוש הדבר הזה. כל אחד מבין את הדבר.

שר התחבורה ג. יעקבי:

לא שמעתי את דברי מזכיר ההסתדרות ברדיו. לכן איני יודע מה אמר. אבל אם אמר מה שציטט כאן שד הבטחון, הרי זה מתחייב מתפקידו. כל המהלכים, פרט לעניינים שהם בסמכותה הבלעדית של הממשלה, תואמו עם ההסתדרות. ועוד: הערב תהיה פגישה בין הנהלת חברת "אל-על" לבין ההסתדרות לקראת פגישה שתהיה מחר, שאותה הזכרתי, בין שלושה גורמים יחד עם העובדים, כדי להביא לידי-כך שיהיה תיאום בהקשר לנושא השכר ובהקשר לנושאים אחרים הקשורים גם בנוהל סדרי העבודה בין העובדים וההסתדרות והטיפול בהם.

ועוד: כפי שהוחלט בשבוע שעבר מיצחה הנהלת החברה את כל יכולתה ואפשרויותיה בתחום הטבות השכר ומדיניות השכר לשנת ההסכם 1975/74, שעליו היה דיון לפני שביתת-ההאטה. אני מניח שהחלטה הזאת תנחה את הנהלת החברה בכל מגעיה עם העובדים מכאן ואילך, וגם להגיע לסיכום משותף ומוקדם עם ההסתדרות.

אני מבקש שלא לפרסם שיהיה תיאום מוקדם בין הנהלת החברה ובין ההסתדרות לקראת הדיון שיהיה עם העובדים.

ראש הממשלה י. רבין:

כפי שציין שר התחבורה, השביתה נסתיימה. היא נסתיימה בדרך שהממשלה רצתה בה, כתוצאה מתיאום עם ההסתדרות וגם כתוצאה מעבודה טובה של כל הגורמים שעסקו בדבר - שר התחבורה והשרים האחרים. סוף טוב הכל טוב - בשלב זה.

שר החינוך והתרבות א. ידלין:

אין דבר נצחי.

שר השיכון א. עופר:

הגענו להסדר. ניתן עכשיו לגורמים הנוגעים בדבר לטפל בעניין. לפעמים אומרים: זה היה TEST CASE. אין להגזים בעניין זה.

ראש הממשלה י. רבין:

איש אינו מגזים.

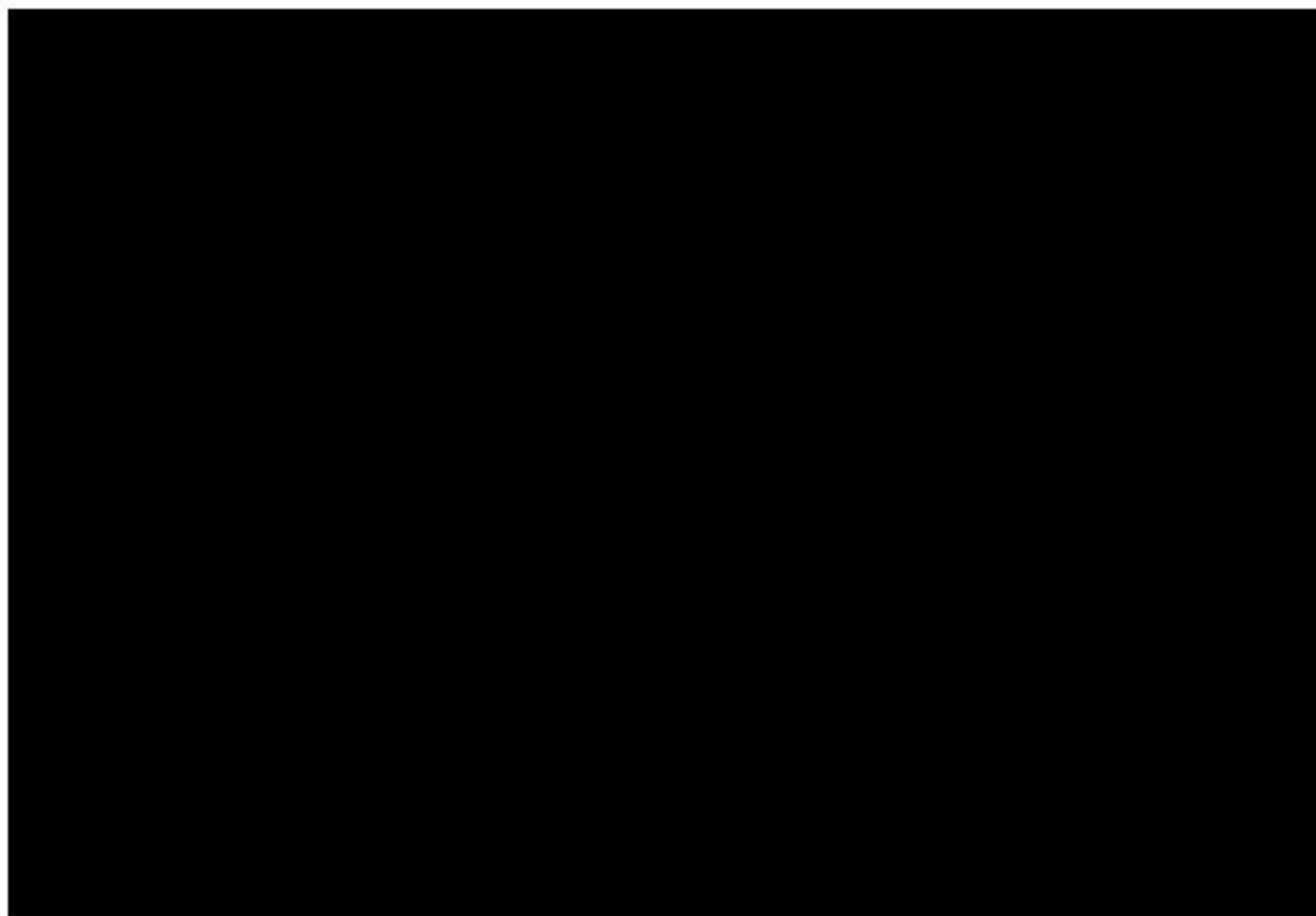
שר השיכון א. עופר:

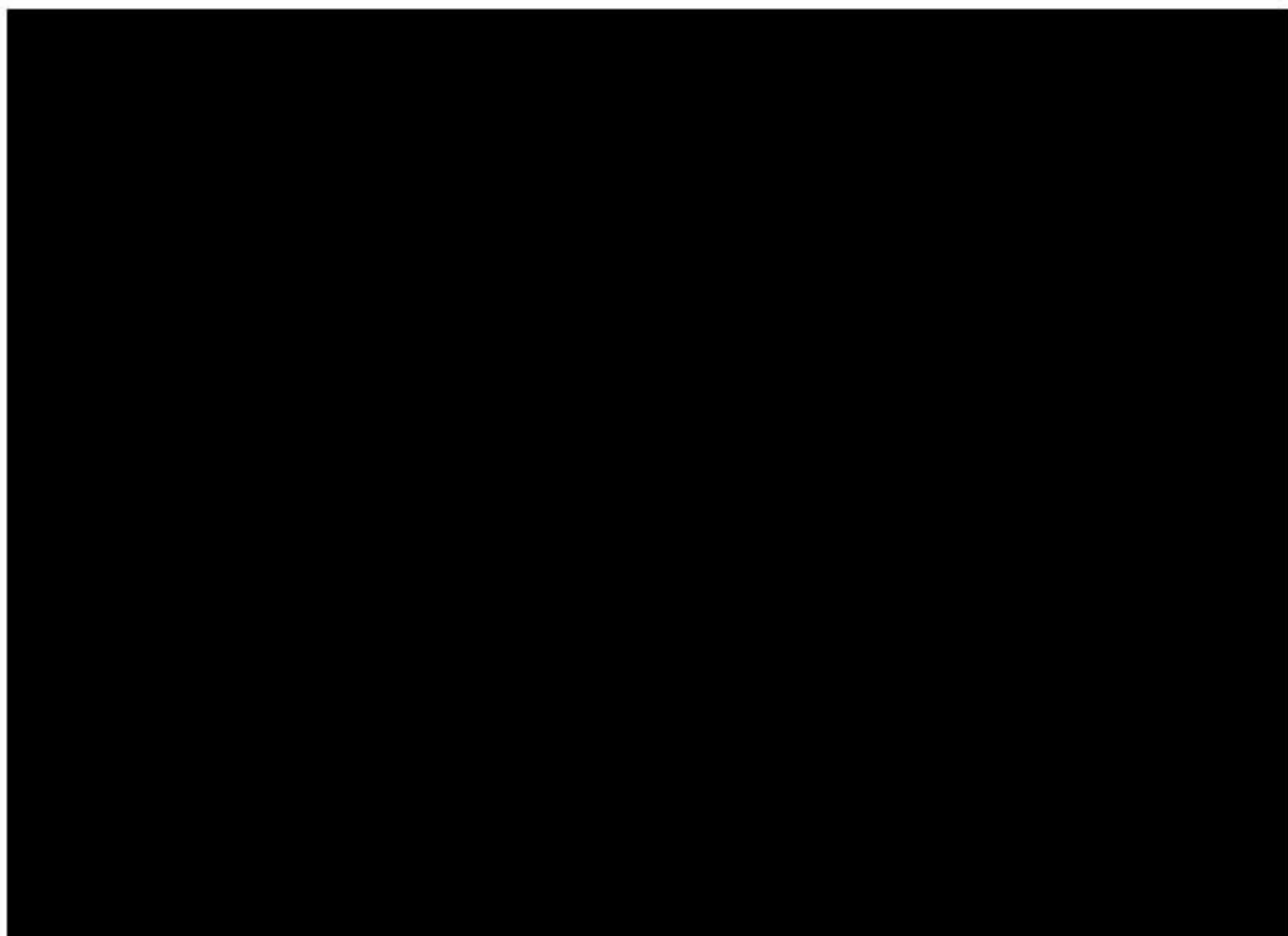
אבל בהמשך יכולים להגזים.

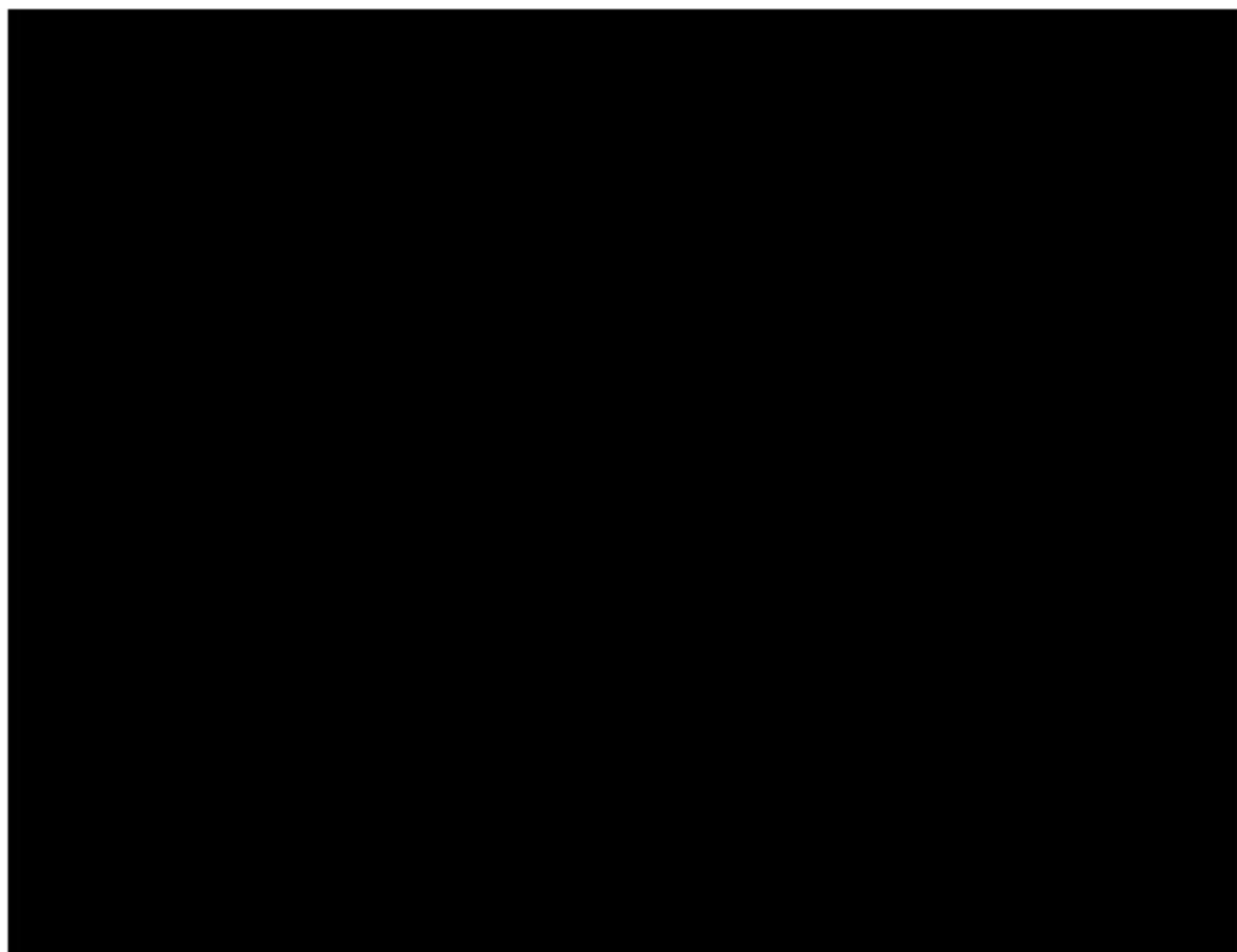
307. תקציב לצורך ביצור בטחון ישובי העימות

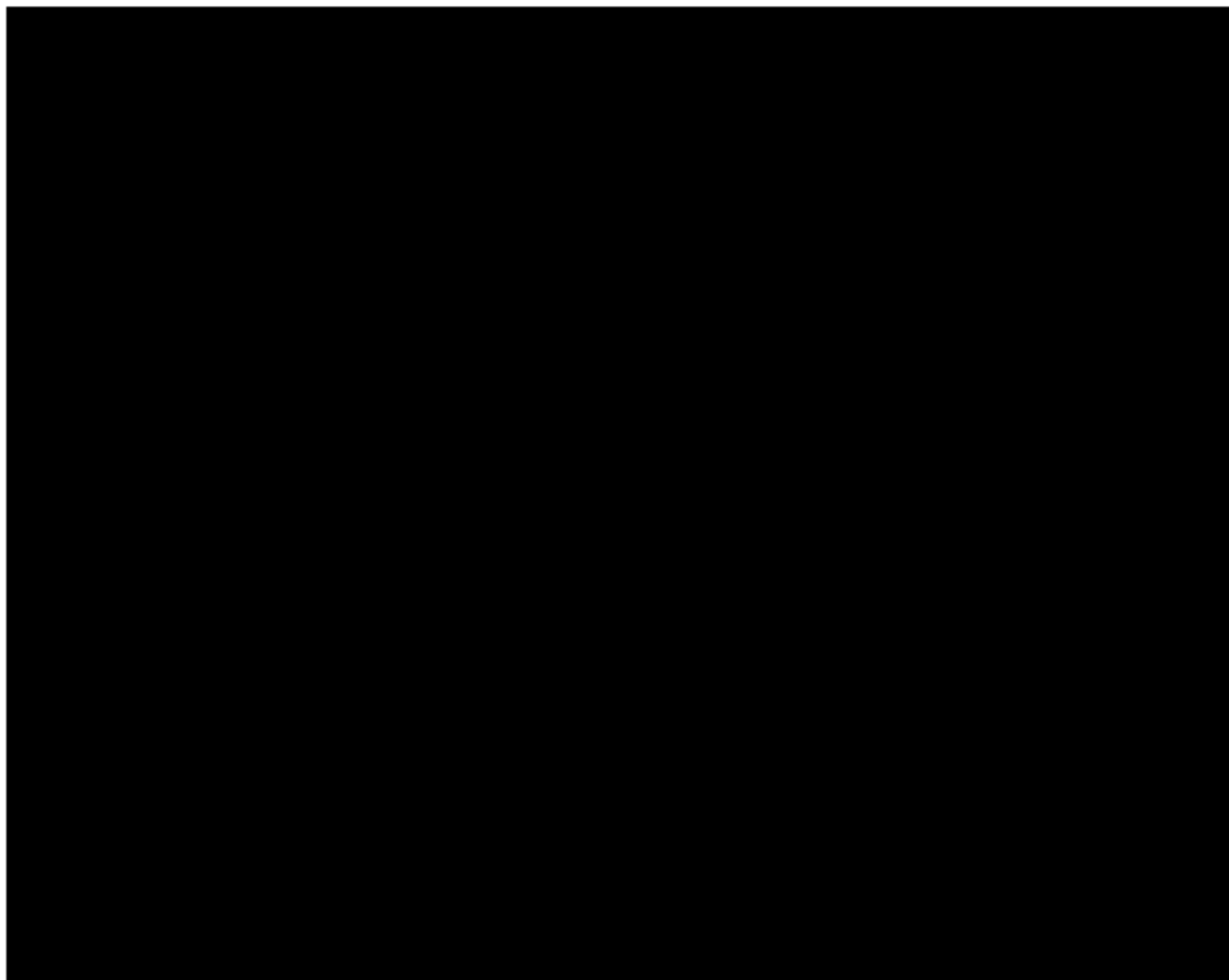
ראש הממשלה י. רבין:

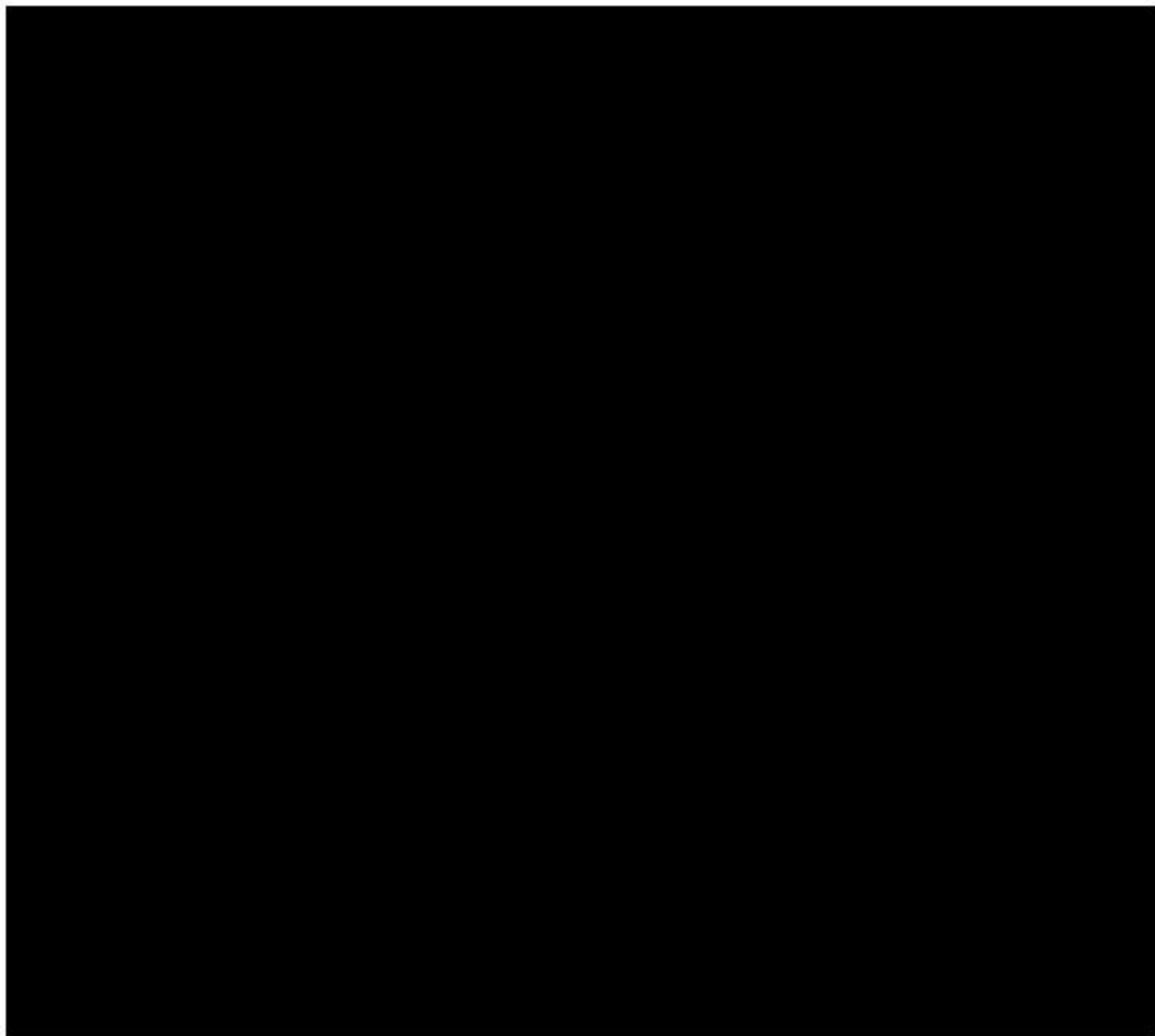

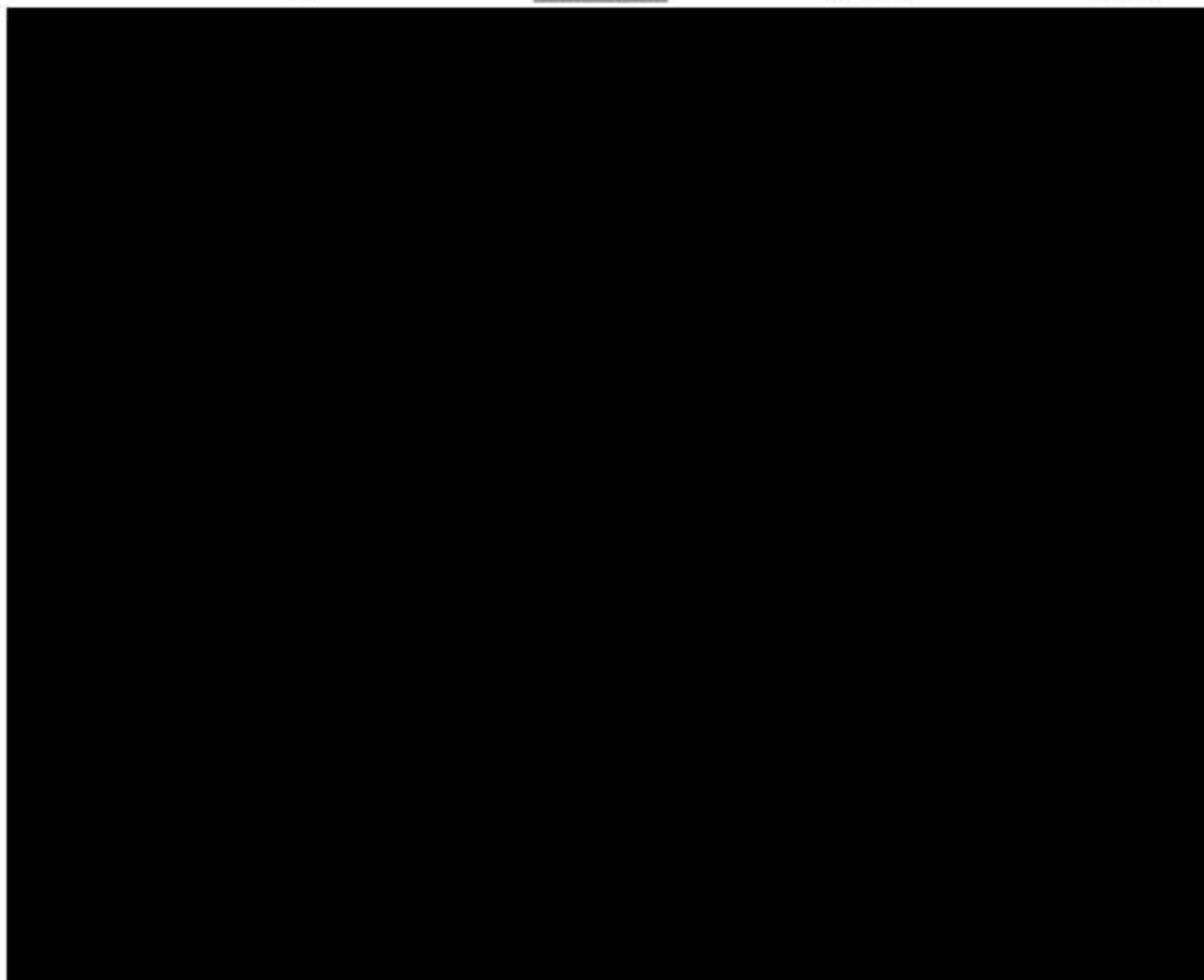

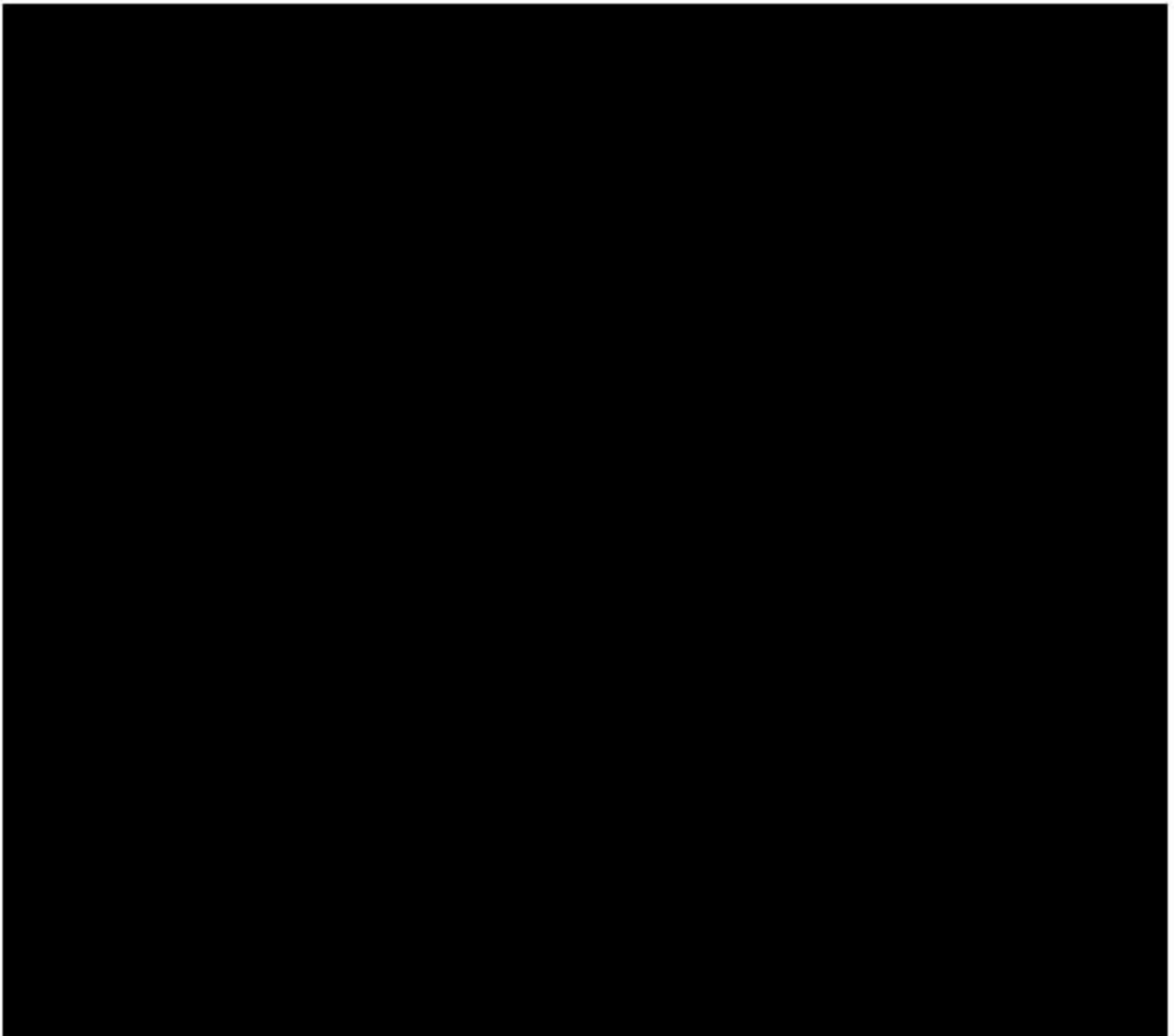

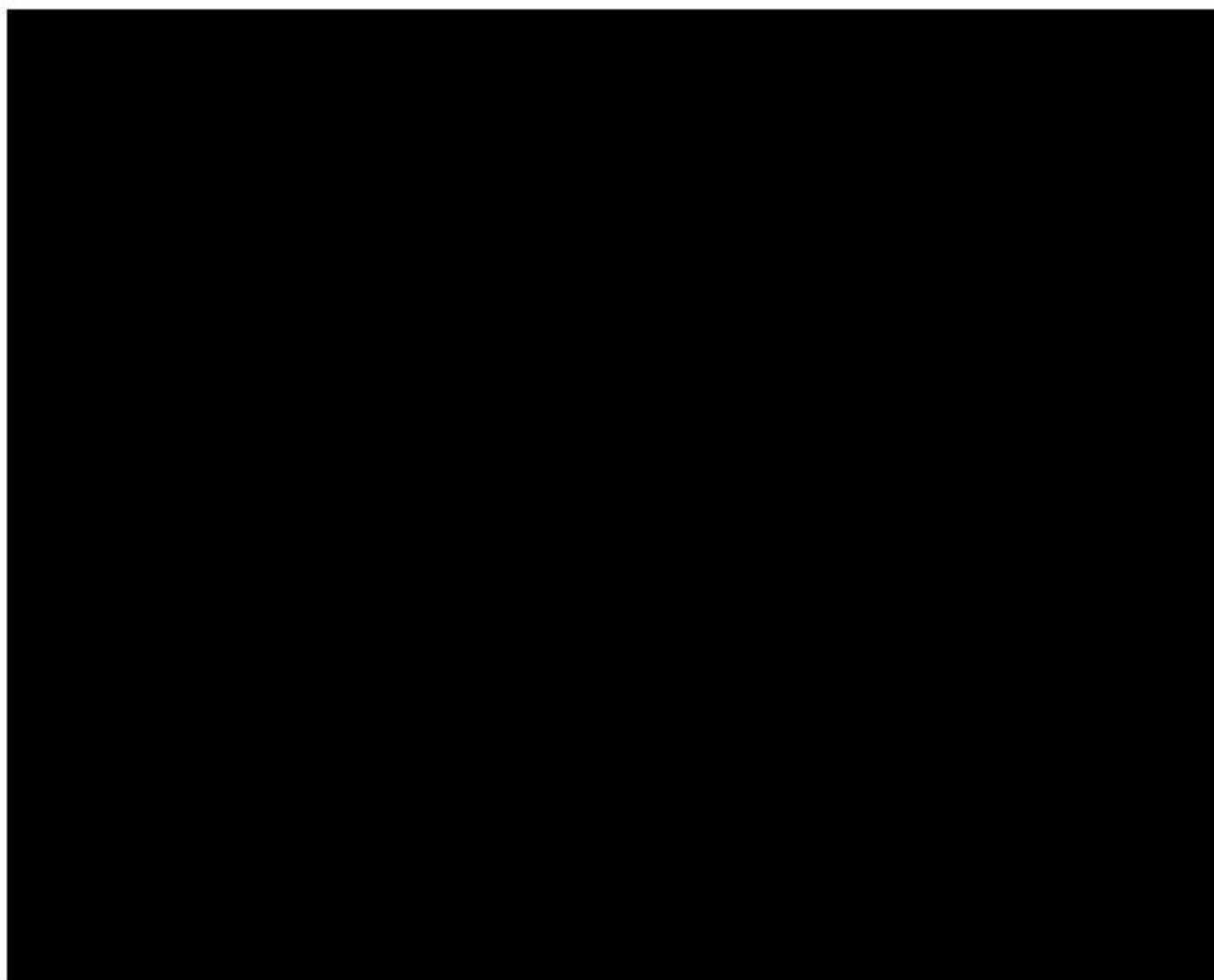

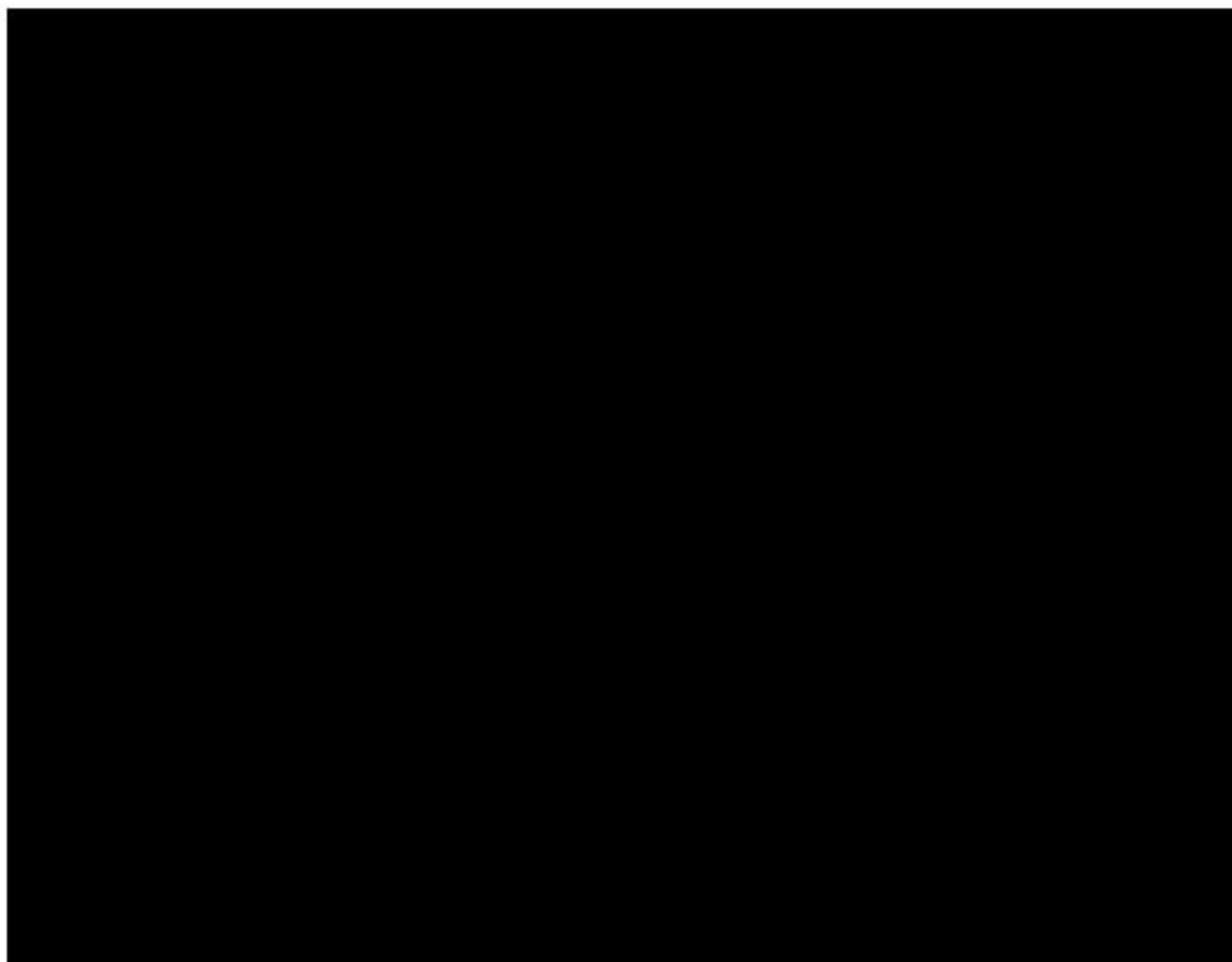

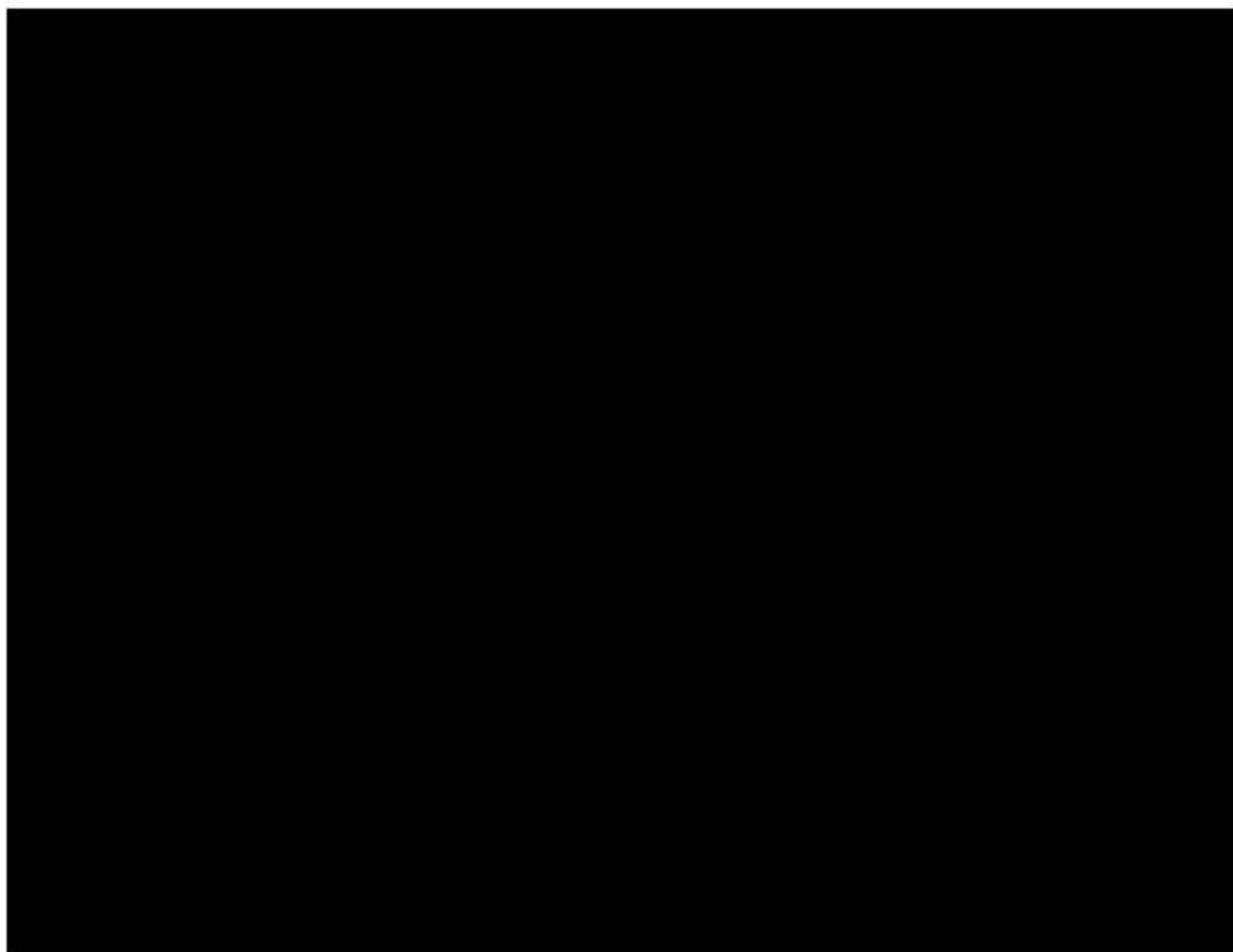

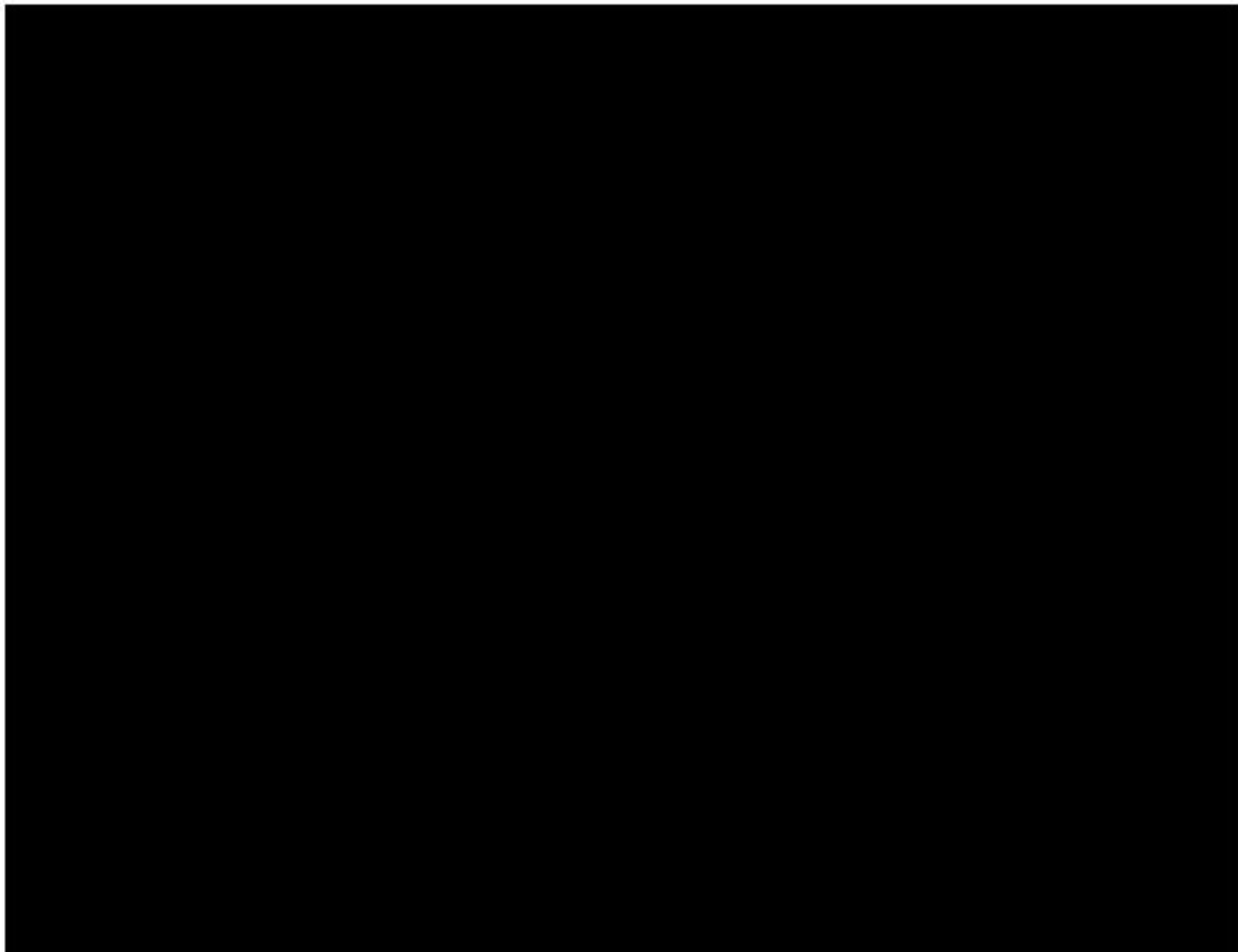

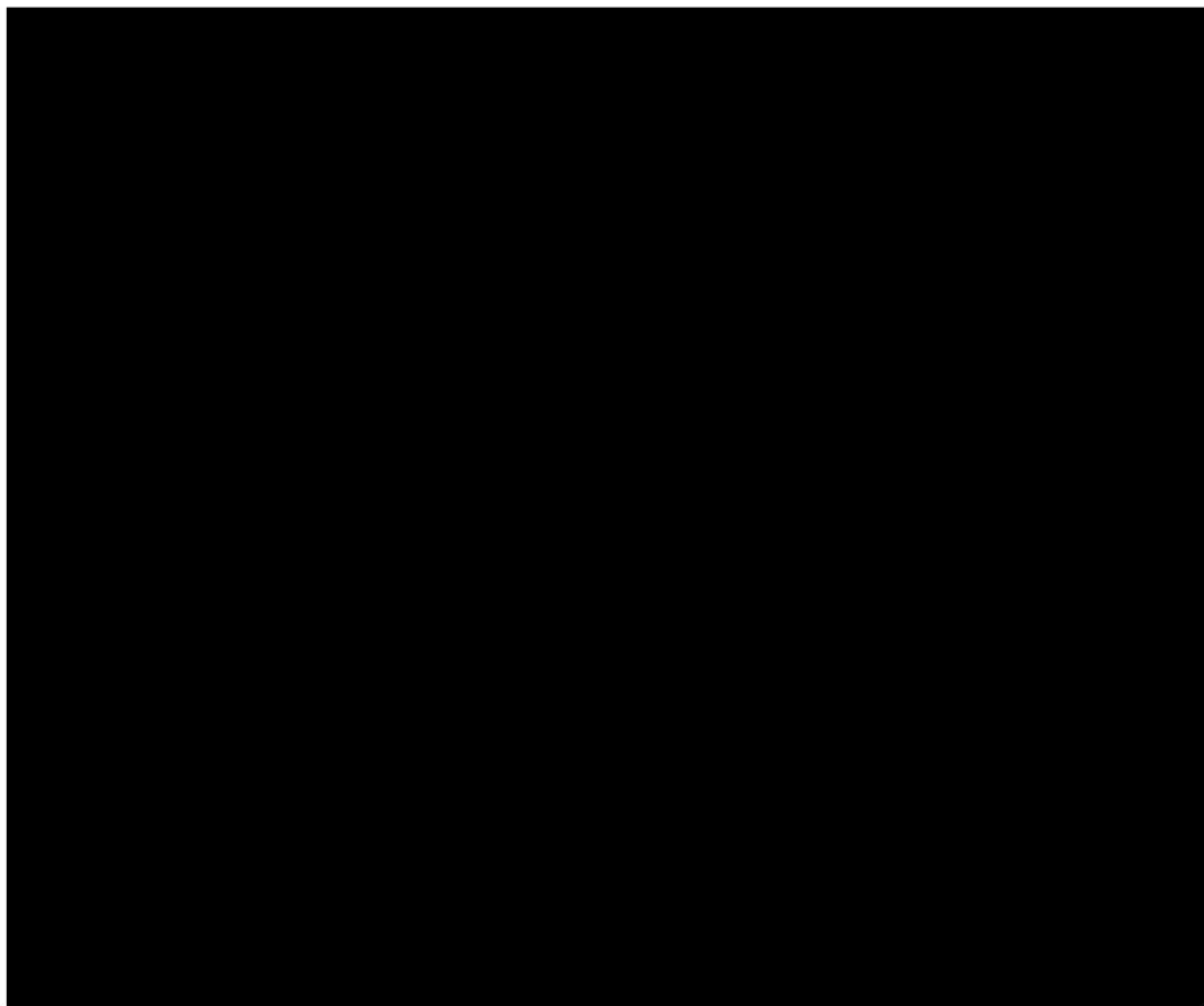

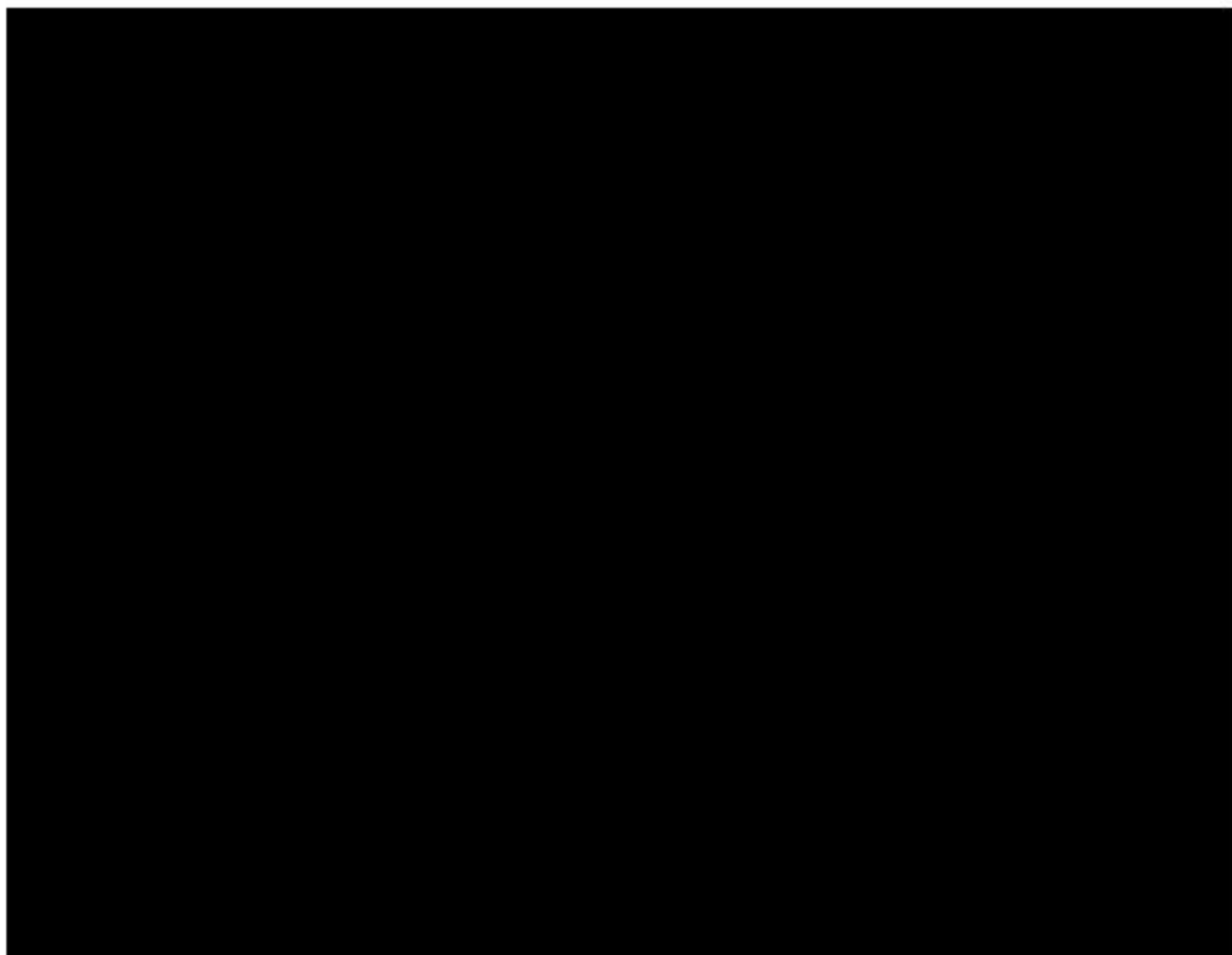

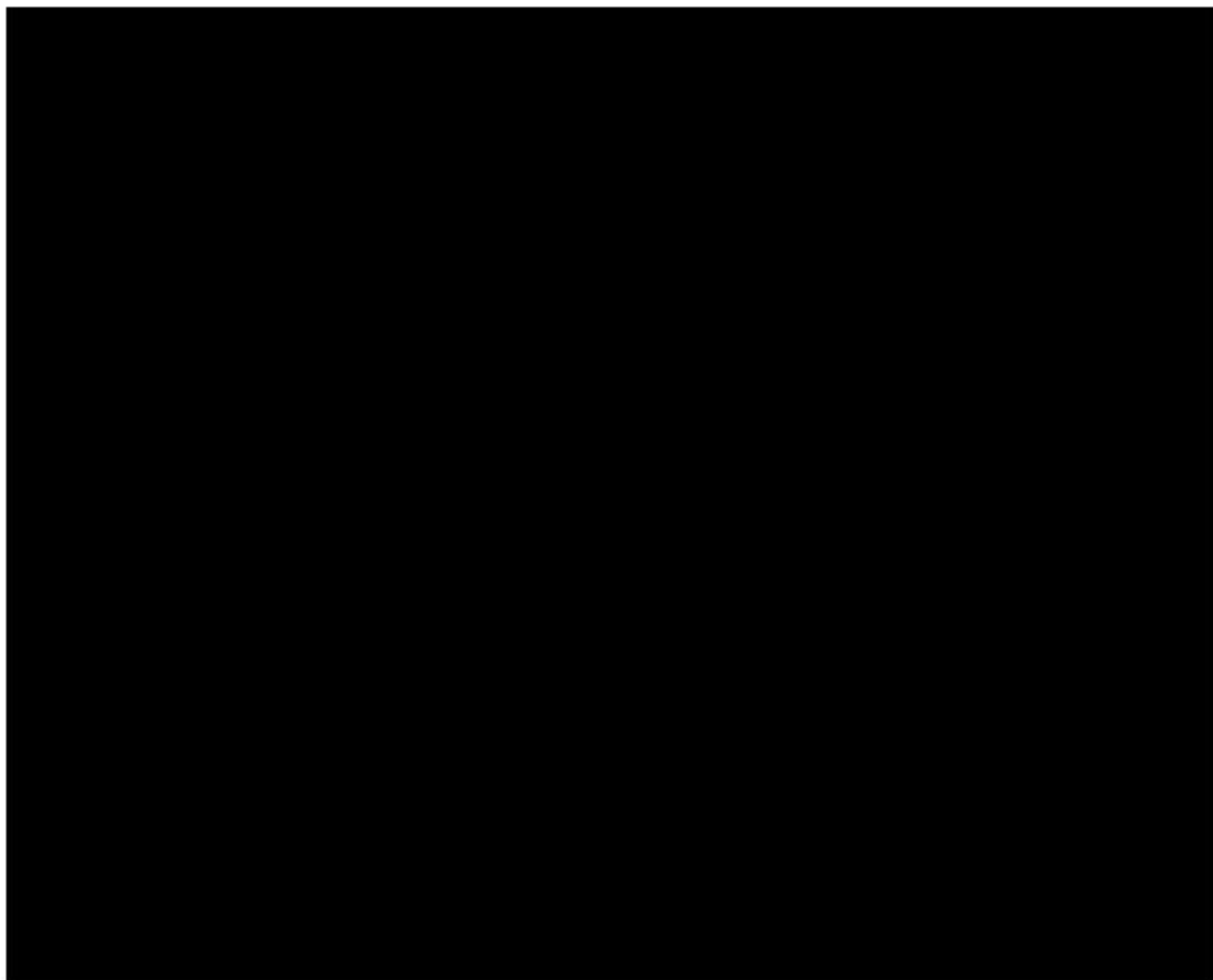

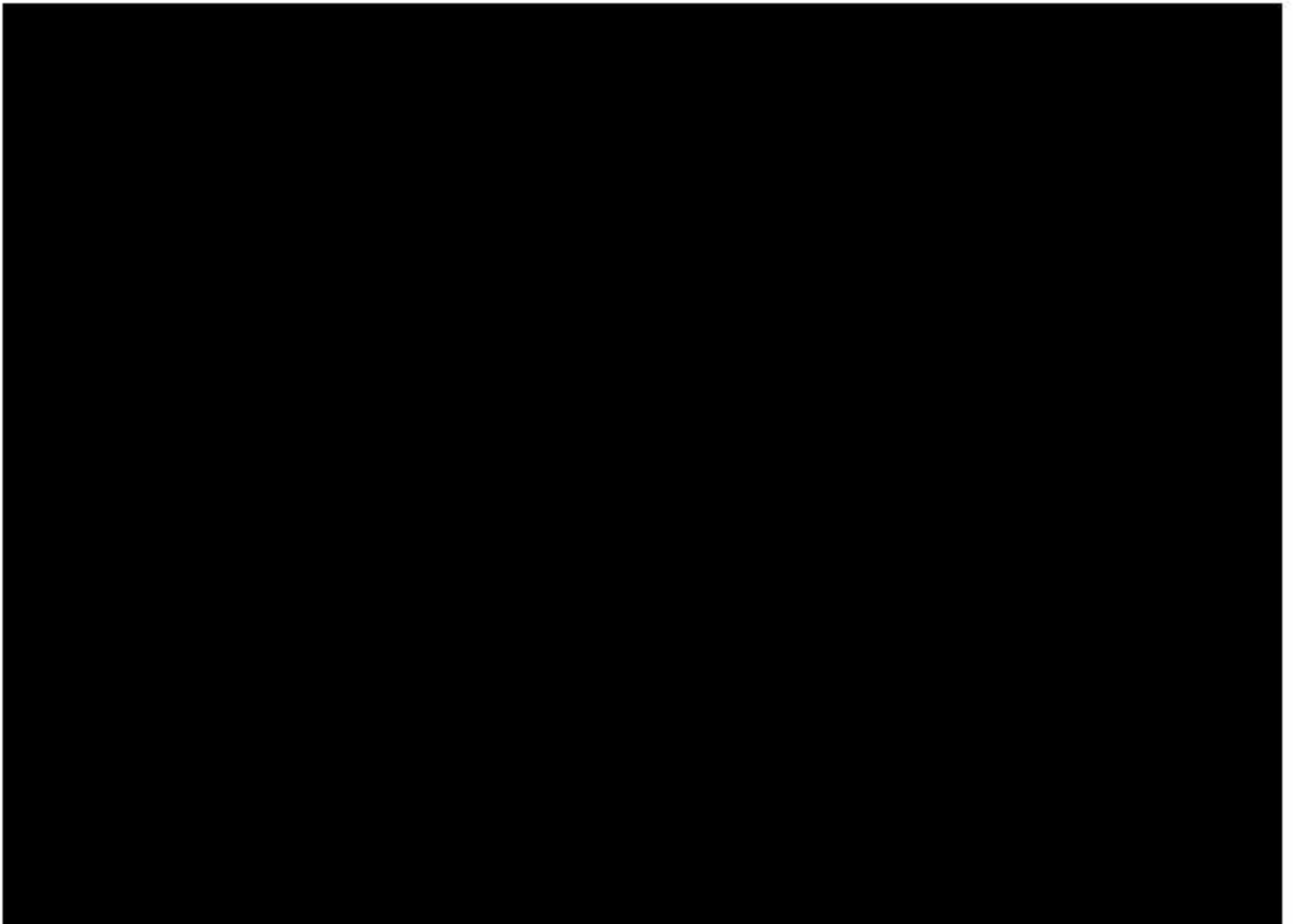

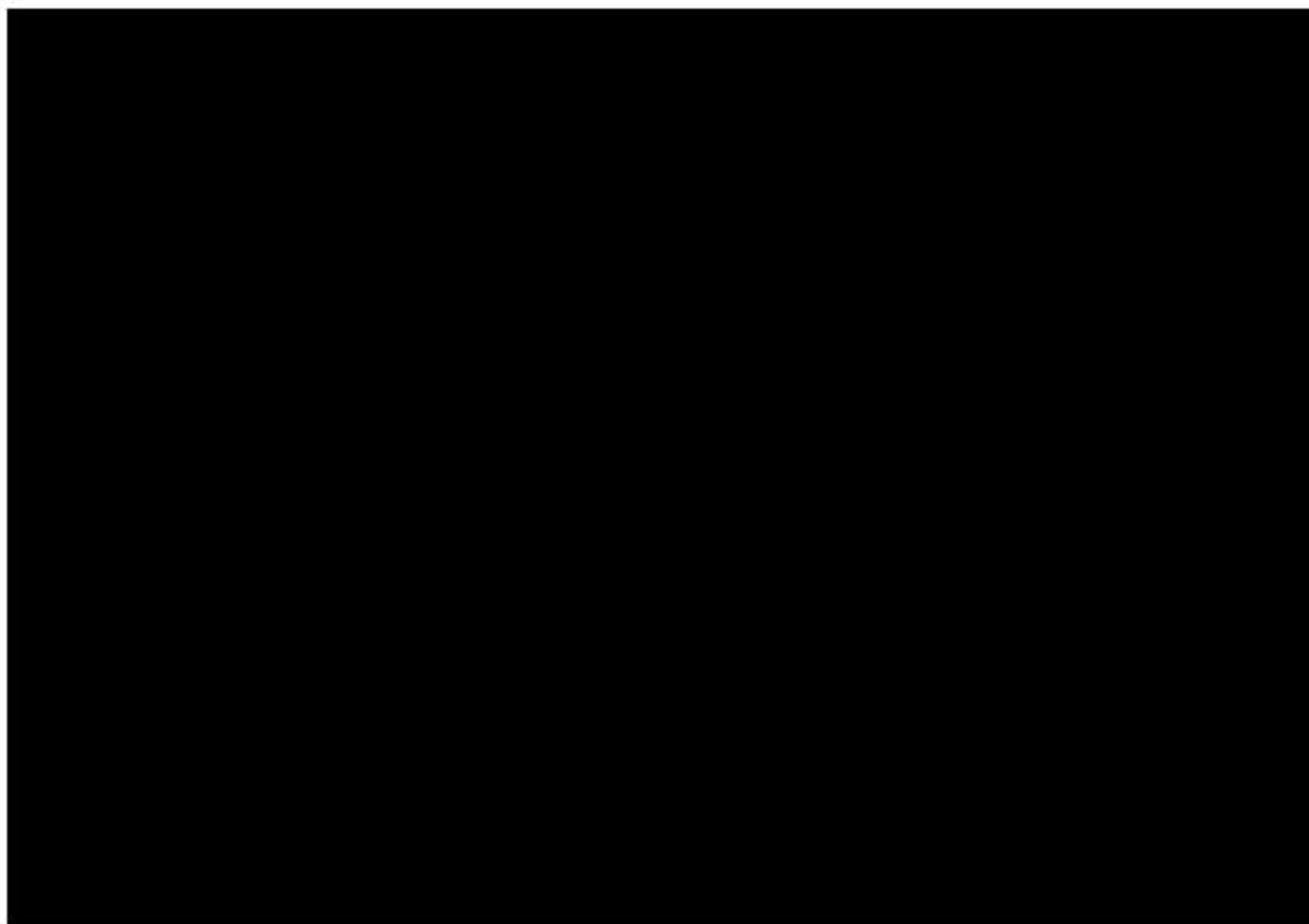

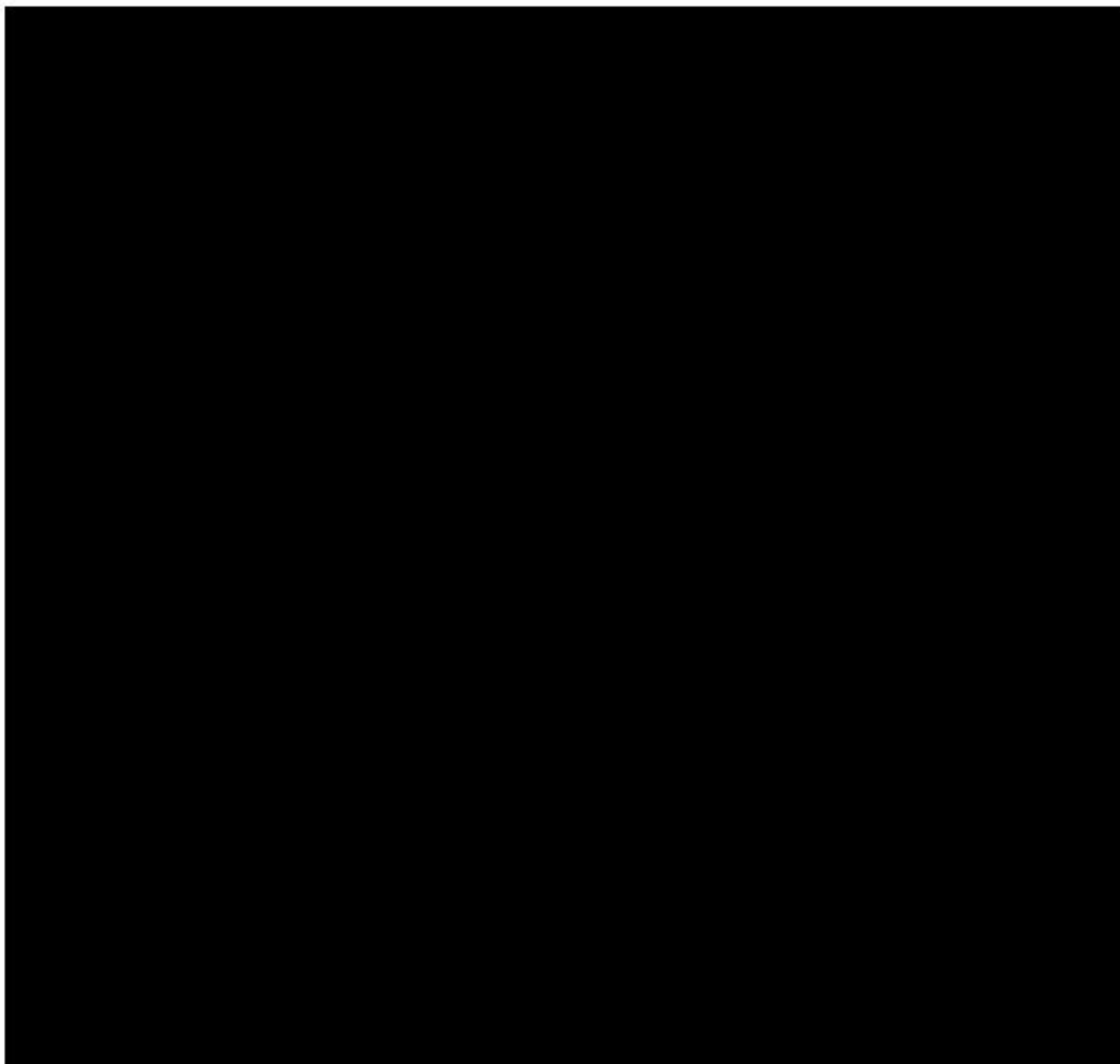

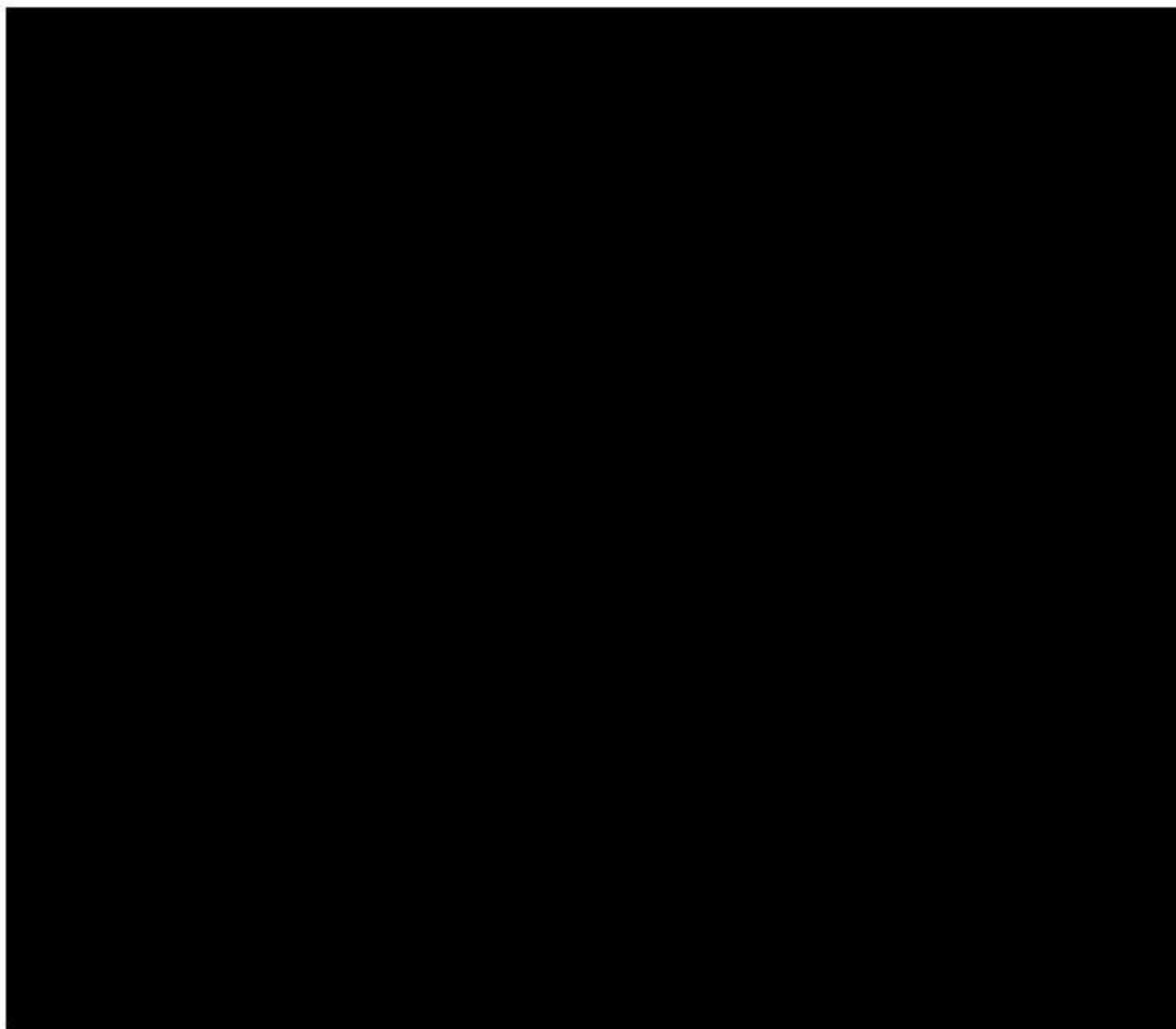

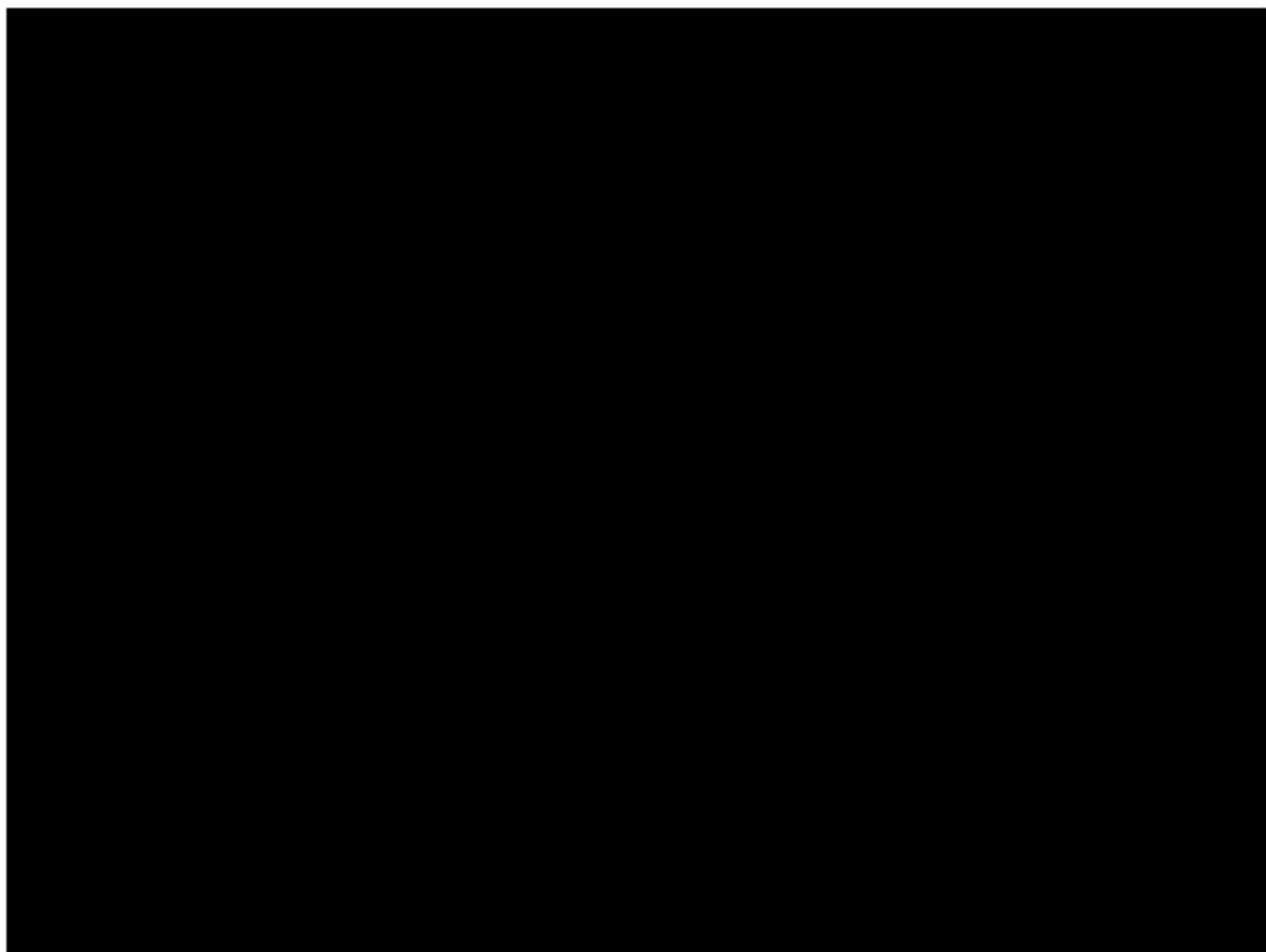

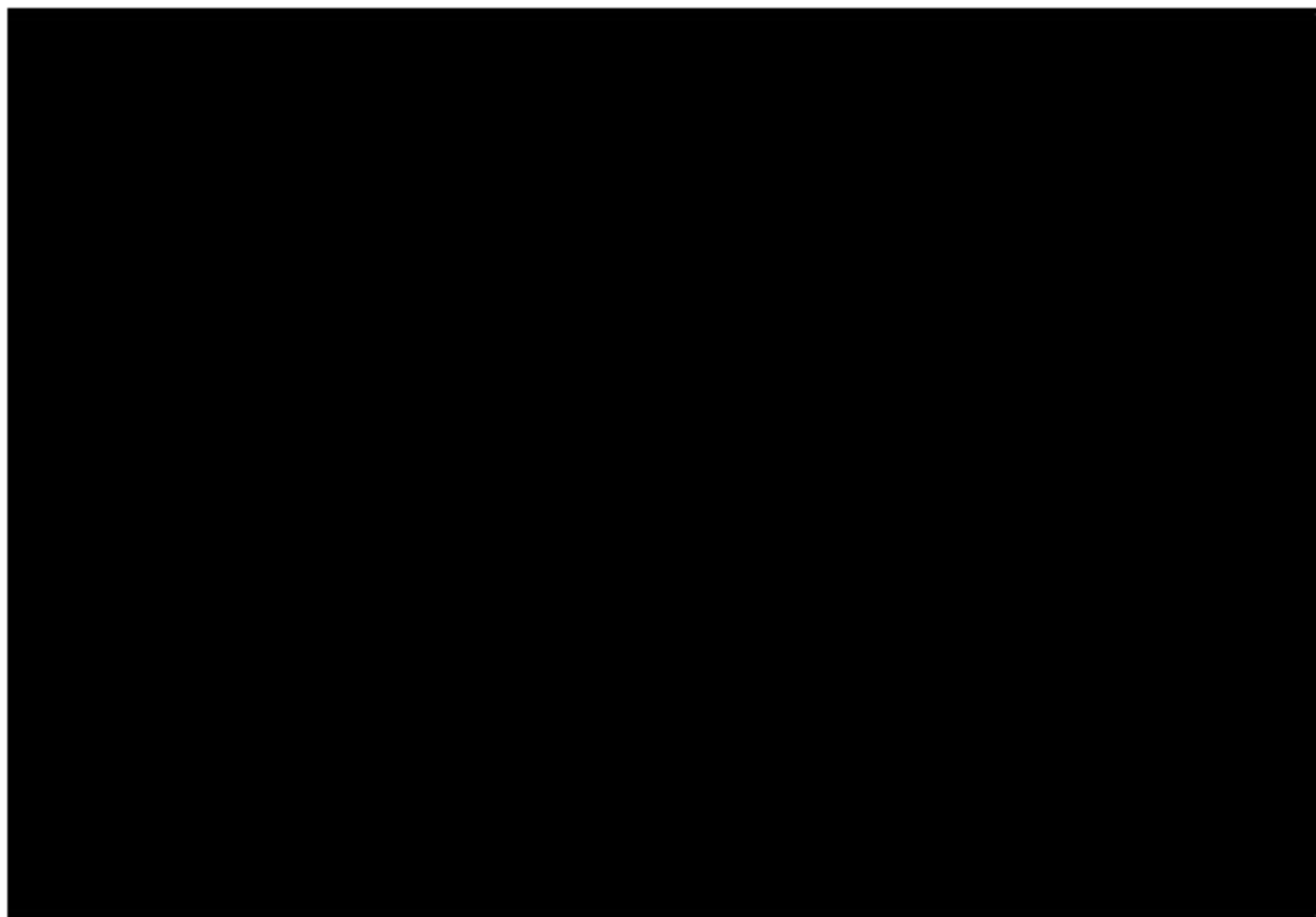

שר החינוך והתרבות א. ידלין:

אנחנו עומדים בפני משימה של איזון צרכים, שהיא ללא ספק מאד מסובכת. אבל אם אנחנו צריכים לפעול כממשלה, שיש בה אחריות לכל ענייני המדינה, אנחנו חייבים בהכרעות קשות לאורך כל החזית, כולל גם תקציבי-הבטחון.

אבל אמרתי בשיחה קודמת, כאשר הוצע סכום של 20 מיליארד לירות לבטחון לעומת 15 מיליארד לירות שהאוצר הציע, הרי כדי לשמור על חלקו של תקציב הבטחון בתקציב המדינה נראה לי שיש צורך להגדיל את תקציב הבטחון ב-1.5-2 מיליארד לירות. אני מבין שזה פחות או יותר מה שמציע ראש הממשלה. אני תומך בהצעה הזאת.

יחד עם זה אני סבור שהממשלה צריכה דווקא בשנה זו להמשיך בקידום השירותים ולקבל החלטה ברורה, שלא רק שהשירותים לא יקוצצו אלא גם יקודמו, וזה בשלושה תנאים: תוך מאמצי-חסכון ויעילות במערך השירותים, תוך הטלת עול של תשלומים על הציבור בעד שירותים מסויימים, שעד עכשיו לא שילמו בעדם או ששילמו מעט מאד, ותוך קביעת סדר-עדיפות קפדני בתוך כל מערך השירותים.

התוספת לבטחון מול הצעת האוצר והמגמה הזאת ביחס לשירותים מחייבות תוספת של מימון. אני חושב שישנה שורה של הצעות לספיגת אמצעים נוספים מהציבור, שאגיע אליהם אולי בסוף דברי. ואם לא אספיק כאן - אביא אותן ישירות בפני האוצר.

שר הפנים י. בורג:

נשמע אותן כדי שנדע מה הן.

שר החינוך והתרבות א. ידלין:

אבל מבלי להכנס בשלב זה לפרטים, אני רוצה לומר שדעתי המפורשת היא שאם אין רוצים לסכן את העתיד, או כאלטרנטיבה בין קידום השירותים לבין העלאת היקף הסובסידיה המתוכננת למצרכים - אני גורס שקידום השירותים עדיף. בתחום החינוך אציע כמה מהלכים, שהמשמעות שלהם היא ויתור על סובסידיות למען שירותים לחינוך. אין אני רואה הצדקה כאשר אנחנו מוותרים ומעלים את המחיר של שירותי חינוך ומי שהיה פטור מתשלום בעד שירותי חינוך יצטרך לשלם בעד השירותים האלה - שבאותו זמן נשמור על סובסידיה למצרכים, שהיא מסייעת לבזבוז ובסטנדרטים שאין להם אח ודוגמה בעולם. לדעתי ברור שאם אין רוצים לסכן את העתיד, קידום השירותים עדיף על תשלומי-העברה ישירים למשפחות - ואני מסכן את נפשי הסוציאליסטית באומרי שהוא עדיף גם על תשלומי-העברה למשפחות העניות ביותר, מפני שבתשלומי-העברה יש גם משום יסוד של הנצחת המצוקה. ולא ייתכן תקציב, שיש בו גידול משמעותי לבטחון בסכום של 7 מיליארד לירות ובו תקציב הסובסידיות עלה מ-900 מיליון לירות ל-2.5 מיליארד לירות, אם כי אני מבין שזהו פרי הפיחות ושבו תשלומי-העברה לפיצוי משפחות סעד, משפחות מרובות ילדים, זקנים ופנסיונרים, הוא בסדר גודל של מיליארד לירות, ויחד עם זה חושבים שאפשר לקצץ את שירותי החינוך, הבריאות והסעד. אמנם צריך לדייק ולומר שעל-ידי שר האוצר לא הוצע לקצץ בשירותי הבריאות. ההצעה המקורית של האוצר דיברה דוקא על הגדלה לגבי שירותי הבריאות.

אני רוצה להגיד כמה דברים לגבי מערכת החינוך. אני חושב שהדרך שאני מציע כי נלך במערכת החינוך, צריכה להיות הדרך שבה אופיינית לכל שטחי החיים שלנו. אני מלווה את מערכת החינוך שנים לא מעטות. מעולם לא היתה שעת-מצוקה קשה וחמורה לחינוך כמו בימים האלה. אמנם גם כאשר בשנים שעברו היתה תנופה של פיתוח במערכת החינוך, נשארו שטחים מוזנחים.

אני רוצה להזכיר שלושה שטחים כאלה: שטח מוזנח אחד היה החינוך במיגזר הערבי. אין לתאר מה עצתרחש שם בקשר לתנאי הריוור של הכתות.

שר התיירות מ. קול:

לא תמכת בוועדת חשדים לענייני הערבים.

שר החינוך והתרבות א. ידלין:

חמכתי.

מצב החינוך במיגזר הערבי, למרות התנופה שהיתה במערכת החינוך בכלל, הוא קשה ביותר.

התחום המכריע בחינוך הוא התחום של הכשרת המורים. המצב של הסמינריונים למורים הוא מצב קשה. רמתם ניתנת להשוואה למורים לחינוך היסודי, קצת בקושי לחינוך העל-יסודי.

בנינו מוסדות לחינוך על-יסודי לתפארת בשנים האחרונות בעיירות-הפיתוח, שאנחנו יכולים להתגאות בהם.

(עד כאן רשם י.מ. מכאן ת.כ.).

הסמינרים מפגרים אחד מה שנעשה אצלנו באוניברסיטאות, אם כי הצורך בהכשרת מורים הוא החיוני והדוחק ביותר במערכת החינוך. התקציב שלנו לטיפוח, שלא במסגרת חוק חינוך חינם, הוקטן ב-100 מיליון לירות. בשנה שחלפה נתבענו לקיצוצים מרחיקי לכת. חלק מהם היו מוצדקים ואיני מצטער עליהם. בגלל הקיצוץ בתקציבי החינוך, לחצנו על האוניברסיטאות לחץ מרחיק לכת, שנראה לי מוצדק.

ראש הממשלה י. רבין:

אפשר ללחוץ עליהן קצת יותר.

שר החינוך והתרבות א. ידלין:

אני לא בטוח. אני חושב שצריך לדעת את הגבול. מכל מקום לגבי העתיד אני לא מציע להגדיל את תקציב האוניברסיטאות מעבר לתקציב המקוצץ בצורה מרחיקת לכת, שהגענו אליו השנה. במסגרת תקציב זה לא רק שהקטנו היקפים וסטנדרטים, אלא שלא מימנו 70% מההתייקרויות ומהצורך הנוסף, שבלעדיהם אי-אפשר לערוך עבודת מחקר באוניברסיטאות, אך עשינו זאת כדי להכריחם לקצץ בתחומים אחרים ולתת עדיפות לענין שלמענו קיימות האוניברסיטאות, דהיינו, עבודת המחקר. זה היה קיצוץ מוצדק.

היו כמה פריבילגיות בתחום החינוך לסקטורים שונים של האוכלוסיה, שזשכתי כי לא צריך להמשיך בהן. למשל, תושבי אשדוד, נצרת עילית וקרית-גת, נהנו מפריבילגיות כאלה בחינוך תיכון, וכך גם התנועה הקיבוצית שהיתה פעם תחת אש ותושבי מושבים שבינתיים עלתה רמת-חיים, ביטלנו את הפריבילגיות האלה, והלוואי ונצליח לבטל את הפריבילגיות בכל שטחי חינוך. לעומת זאת נאלצנו לבצע קיצוצים שיש להם משמעות לא רק חינוכית אלא גם בטחונית. אם הקטנו את מספר שעות החינוך הגופני משלוש לשניים, ואיני יודע מתי ילמדו 3 שעות בשבוע, לאור רמתם הגופנית הנמוכה של הצעירים שלנו ולאור יחסי הכוחות בינינו לבין ארצות ערב בשנים הבאות - עם כל ההערכה שיש לי למערכות נשק, כמו מערכות ראית לילה וטילים, אנו צריכים לחשוב גם אילו צעירים יהיו לנו בשנות השמונים והתשעים.

אם רוצים לפגוע במפעל התזונה לתלמידים, אפשר לדרוש מההורים לשלם יותר. אך קל מאוד להגיע, בלחצים על השלטון המקומי, לנקודה שמפעל התזונה ייהרס ויפגע דווקא באותם תלמידים חלשים הנזקקים לו.

בתחום החינוך ירדנו אל מתחת לקו האדום. זוהי מערכת המקיפה למעלה ממיליון תלמידים. כל נפש שלישית במדינה נמצאת על ספסל הלימודים מגן-הילדים ועד לאוניברסיטה, ובהשוואה למדינות אחרות ירדנו באחוז המוקצב לחינוך מכלל תקציב המדינה, ואנו אף מתחילים לפגור לעומת מדינות מערביות ואירופאיות. התקציב השוטף הרגיל, של כל מערכת החינוך, התרבות, הנוער והספורט, (פרט לתקציב ההשכלה הגבוהה), נשאר באותו סדר גודל, לאחר הקיצוצים שביצענו בו בשנים הקודמות ולאחר שמיצינו עבור התיקרויות וציוד, ואיני מציע למתוח את התקציב יותר מכך, כי אנו עלולים לשלם על כך אחר-כך כפל-כפליים, כפי שכבר קרה בשנים עברו.

יש לנו ביקורת על האוניברסיטאות, אנו מקפידים על כך שלא תיצורנה גרעונות, ונוכל לשמור על סמכותנו זו אם נדע את הגבול. 800 מיליון לירות עבור ההשכלה הגבוהה, זה מה שצריך להשאר, אם כי המוסדות מתכוונים

ליותר, ויש להם קייז רציני. אך אני מדבר על מה שמעבר להשכלה הגבוהה, על מה שמקבל הנוער, הספורט, הספריות, המוזיאונים, המוסדות התורניים וכו'. כל התקציבים האלה מגיעים לסדר גודל של 2 מיליארד לירות. זהו סכום קטן ביותר, כאשר מדובר בשליש מהאוכלוסיה במדינה. אני מבין שהוא אינו יכול לקפוץ בבת-אחת ל-4 מיליארד, גם לא ביקשתי להכפילו או להגדילו פי 4, אלא מה שביקשתי הוא תוספת של חצי מיליארד לירות, כהחשבוני בגידול האוכלוסיה בשנה הבאה. לשמחתנו המחזוריים הולכים וגדלים בנני-הילדים. תפקידנו הוא למנוע נשירה ולא לעודד נשירה של תלמידים בכל שלבי החינוך, ותקוותנו היא שהנשירה אכן תקטן. הכוונה היתה להתחיל לעשות משהו מאסיבי בנושא המאבק בפערי ההישגים בלימודים בין התלמידים, ובשטח זה לא עשינו די עד כה. מה שעשינו נאמד בסדר גודל תקציבי של 100 מיליון לירות, וזה אינו מספיק. הייתי אומר כי מזה חצי דור, הפערים נשארים בעינם. אני לא יודע אם החברה הישראלית יכולה לשאת זאת. נכון שהעוצמה הכטחונית שאנו בונים תרטיע את האויב ממלחמה, אך אם לא תהיה מלחמה, אנו עלולים להגיע למצב של תסיסה פנימית חזקה, ואיני רוצה שנהיה עדים למרד פנתרים חדש.

שר התיירות מ. קול:

כל מה שאתה אומר צודק, אך במשך 25 שנים בכל-זאת

קרה משהו.

שר החינוך והתרבות א. ידלין:

הפער לא נסחם.

שר התיירות מ. קול:

חלקו נסחם וחלקו לא.

שר החינוך והתרבות א. ידלין:

רמת החיים עלתה, אך הפער לא נסתם. הפערים בהישגים הלימודיים לא נסתמו. יכולתי לומר שבדרך-כלל אם נותנים לסטיכיה לעשות את שלה, הפערים הולכים וגדלים, הולכים ומעמיקים, ומי שרוצה להתגאות בהישגיה של מדינת ישראל יכול לומר כי הפער לא גדל, כי בדרך הטבע פערים הולכים ומעמיקים. הפער לא נסתם וצריך לעשות מאמץ שיתחיל להצטמצם. לכן התוספת הדרושה לחינוך אינה בסדר גודל של מיליארדים אלא של מאות מיליונים, ואני חושב שהיא הכרחית למרות המצוקה הגדולה שקיימת במסגרת התקציב הזה. מדוע אנו יכולים להסתדר בהגדלה של כמה מאות מיליונים ולא בהגדלה בשיעור ניכר ורציני יותר, כפי שהיה דרוש? כי אנו מקבלים על עצמנו בשנה הבאה מספר גזרות: א) אנו מקפידים את התנופה בפיתוח האוניברסיטאות והמכללות להשכלה על תיכונית שאינה אקדמאית, על אף שסברנו כי מכללות אלה צריכות לגדול ולהתפתח. כוונתי היא למכללות בתחומים שונים שאינם דווקא אקדמאים, אך דרושים למדינת ישראל, כמו מינהל ציבורי, אחיות ותחומי הטכנולוגיה. כאשר אנו קובעים סולם עדיפויות קפדני, לא רק שאין לנו אפשרות לעודד את הפיתוח האוניברסיטאי, אלא פירוש הדבר אי-התקדמות בפיתוח מכללת שדה-בוקר, למרות שבנדון קיימת החלטה של הממשלה. בגלל מצוקת התקציב, לא נקים שם מכונים כפי שדובר עליהם, לא נחקדם בהקמת המכללה בצפת ונקפיד את כל המכללות האחרות.

הדבר השני שאנו מוכנים לעשותו, כדי שהחינוך עצמו לא ייפגע, הוא ביטול חוק חינוך חובה חינוך בכיתות י', מתוך הנחה שהדבר יפגע דווקא במחצית המבוססת של האוכלוסיה, שלפי החוק הקיים, היתה משוחררת מתשלום שכר לימוד בכיתה י'.

השד ג. האוזנר:

מהו הסכום שייחסך על ידי כך?

שד החינוך והתרבות א. ידלין:

אם היינו מקיימים את החוק, זה היה עולה לנו 40 מיליון. אם לא נגשים את החוק, נחסוך סכום של 10 מיליון כל שנה במשך 4 שנים. אני מסתכל בצער על התשלומים עבור חינוך, המעוגנים בהסכמי השכר. אחד הדברים האבסורדיים הוא, שאנו תובעים מהורים בעלי יכולת לשלם עבור חינוך ילדיהם, בעוד שמפעלים ציבוריים שונים כללו את סעיף מימון חינוך הילדים במסגרת הסכמי השכר. כך הדבר בבתי-הזיקוק וכך גם במפעלים אחרים המגלמים את הסעיף הזה במסגרת השכר. לדעתי, יהיה זה אבסורד אם נטיל על מערכת החינוך להיות מעין מס-הכנסה, שיגבה מההורים את מלוא תשלום שכר הלימוד, בעוד שמצד שני נשלם עבורם דרך המפעלים. אני מקווה כי הסעיף הזה יסולק ממסגרת הסכמי השכר. דבר שני שנעשה, למרות שיש על כך החלטה מפורשת, הוא הקפאת פיתוח מערכת החינוך, אשר חייב השקעות גדולות במבנים, השקעות גדולות בציוד, העלאת תקן השעות בכיתות ז'-ט', אקדמיזציה מרחיקות לכת של המורים. כל אלה דרושים, אך איני רואה אפשרות לבצעם, אם כי אני יודע שחשך ארץ ז"ל לא יתן לי לישון בשקט בלילות. אבל אני רוצה לומר כי זהו אחד הדברים הקשים שאנו עושים. אני לא מכיר שטח בו אנו מוכנים לסגת מהחלטות שקיבלנו, לא בתחום הביטוח-הלאומי ולא בשום תחום אחר. אך איני רואה ברירה אלא להציע דברים קשים מאד במסגרת חינוך החובה, וכוונתי גם להאטת הרפורמה.

הדבר הנוסף שאנו רוצים לעשות במסגרת החסכון והבדיקה הפנימית, הוא ויסות איכלוס הכיתות, אם בבית-הספר ואם במסגרת הכיתות. לא הייתי אומר שהגענו עתה לממוצע שהוא בבחינת מותרות. מה שמקובל היום בארצות המערביות הוא ממוצע של 25 תלמידים בכיתה. אנו הגענו לממוצע של 30 ילדים בכיתה, כאשר אסור שיהיו יותר מ-40 וכאשר מגיעים ל-40, מחלקים את הכיתה לשניים.

אנו לא עומדים להגדיל את מספר המכסימום של התלמידים בכיתה, אך אנו מתכוונים לעשות מבצע ארגוני וציבורי קשה מנשוא, כדי שתהליך ירידת המספר הממוצע ייפסק. זה אומר מאבק עם הורים בגוני הגוונים השונים של החינוך, כולל החינוך הדתי והחינוך העצמאי, העיריות והחינוך הקיבוצי. אך איני רואה כל ברירה, כי כל כיתה אשר נחסכת, פירושה חסכון של 50 אלף לירות. זהו חסכון בכיתה שאיננו מקבלים כסף כדי לבנותה, במורה שצריך יהיה להכשיר במוסדות הנמצאים בלאו הכי במצוקה. אך איני יודע כמה נוכל לעמוד בכך. התחלנו בכך השנה, גם מנימוקים פראקטיים וגם מנימוקים פסיכולוגיים, כדי להכשיר את דעת-הקהל.

משנה הבאה נעלה את שכר הלימוד בתיכון, לאחר שהשנה כבר עלה ב-40%. נעלה גם את שכר הלימוד באוניברסיטאות, למרות שגם השנה עלה ב-90% לאמ.א.י. וב-300% לבי.א.י., וכל זה במציאות בה אין אצלנו חינוך חינם, הורים משלמים אגרות חינוך לרשות המקומית, תלבושת אחידה, בעד ספרים ומחברות. איני רואה דרך, כיצד נממן את כל אלה באמצעות ההצעות להנהגת פרוגרסיביות במס-הכנסה והנהגת מס הון נטו, כפי שמציע חשד שם-טוב.

שד הבריות ו. שם-טוב:

על כך החליטה הממשלה.

שד החינוך והתרבות א. ידלין:

אני שומע את כל ההצעות, ועדיין איני רואה כיצד מישאו מצליח להוציא את הכסף מן המתעשרים. כבר התייאשתי מכך. עד אשר הכסף יגיע אנו בונים מערכת חינוך שאין לה אח ודוגמה לא רק בגדה ובירדן, שם הכל ניתן חינם, אלא גם במדינות אירופה, אנו מטילים עול כבד מאד על ההורים, אך נעשה זאת כדי שנוכל לעזור לחלשים. נמשיך לבטל את הפריבילגיות, כשם שכבר ביטלנו אותן באשדוד ובכמה עיירות פיתוח.

אך כל זה אינו מספיק, ונבדוק בדיקה מרחיקת לכת את תקן השעות. נחפש הצדקה פדגוגית, מדוע ללמד פחות במסגרת חטיבת הביניים ובחינוך היסודי. אך יש כמה דברים שאי-אפשר לוותר עליהם בתחום החינוך, ואם לא נעשה אותם, לא יהיה שר חינוך אשר יהיה מסוגל לבצע את התכנית שהצעתי. אני הצעתי להטיל גזרות אלה כדי להגדיל את תקציב הבטחון, אך לא כדי להגדיל תקציבים אחרים, ולדעתי גם השנה אנו צריכים להיאבק במצוקה הקיימת בחינוך היסודי, לחשלים קליטת טעוני טיפוח בגילאי 3-4 ולא להפסיק זאת, לקדם את הכשרת המורים ולהעמידה ברמה אקדמאית, כי כל דור מורים שאינו מוכשר כהלכה, אחר כך אין לו תקנה. אנו צריכים להמשיך לעסוק בחינוך הורים במסגרת התחנות לאם ולילד, המהוות מוקד לשרותי בריאות וחינוך כאחד. אנו צריכים להמשיך ולטפח שירותי ריפוי שיניים. לא ייתכן שלא יהיה טיפול בשיניהם של 400 אלף תלמידים במערכת החינוך התיכונית. בוועדת השרים לרווחה חברתית נאמר כי השנה אנו מכפילים את התקציב לטעוני טיפוח. דיברנו על-כך שנלך לאזורים שכולם מצוקה ונתרכז בעיקר בגני-ילדים, במניעת נשירה מבתי-הספר היסודיים, למרות חוק חינוך חובה ובקורסים קדם-אקדמאים להמשרה לאוניברסיטאות. אני חושב שאת שלושת הדברים האלה אנו חייבים לבצע.

כל הגזרות שאנו מטילים על מערכת החינוך, מאפשרות לנו להסתפק בתביעה הצנועה שהגשנו למשרד האוצר. זוהי התוספת השולית הקטנה והמינימלית ביותר, לאחר קיצוצים מרחיקי לכת שהחלטנו לגזור על עצמנו, ואני חושב שאפשר להעלות על הדעת הגשת תקציב מקוצץ, מבלי לתת את התוספת המינימלית הזו, אשר הכרחית לחינוך. זה חל גם על התחום הפיתוח, עליו דיברתי ארוכות. פעם אמרתי כי בשנות החמישים, כאשר חיינו במעברות, בנינו שם בתי-ספר, והיום אנו בונים שיכונים, אך לא בתי-ספר, שבוודאי נחוצים לכל המטרות.

שר השיכון א. עופר:

אין בונים בתי-ספר?

שר החינוך והתרבות א. ידלין:

בונים בתי-ספר, אך תקציב משרד האוצר לשנה הבאה, מיועד רק לסיום תכניות.

שר השיכון א. עופר:

האם אין בונים בתי-ספר בשכונות החדשות?

שר החינוך והתרבות א. ידלין:

זה מה שהאוצר רוצה לקצץ, וזה אינו הנושא הכי דחוף, כי בתי-הספר בשכונות החדשות מחמלאים רק כעבור שלוש שנים.

אם יש דאגה לפועלי הבנין, אני מציע לפתור את הבעיה גם דרך תוספת לתקציב הבנייה לחינוך, לבניית בתי-ספר ולא רק לבניית שיכונים.

שר הפנים י. בורג:

אני מצטער שלא שמעתי דווקא את החלק הדרמטי בדברי שר החינוך - מהיכן הוא רוצה לקחת את הכסף? במתיחות חייבתי שיאמר זאת.

שר החינוך והתרבות א. ידלין:

אם יתנו לי עוד חמש דקות, אומר זאת.

שר הפנים י. בורג:

הכותל המערבי של הדיון הזה חשנה הוא יותר רחב

וגבוה מאשר אי-פעם...

שר המשפטים ת. צדוק:

בגלל החפירות.

שר הפנים י. בורג:

... לרגל המצב הכלכלי והעימות עם המצב הבטחוני.

לכן אני רוצה לפתוח בשלוש הערות, למעט הצגת העניינים מבחינת משרדי.

אני אומר, ביחוד באזני שר האוצר, כי הפריוריטי של המדינה אינו ניתן למדידה לפי המיקום והשיכון של העניין, לפי המשרד בו הוא נמצא. אביא כדוגמה את נושא הביוב - קצת מצחיק לדבר על ביוב לאחר חינוך. היו שנים בהן חצר שם-טוב, מתוך טעמים כבדי משקל, היה בדעה שהעניין צריך להיות תחת חסותו, אך הכתובת של העניין, אינה נוגעת כלל לנחיצות של העניין גופא. יש לנו כבר התחייבויות כלפי הבנק הבינלאומי הראשון, אשר נתן לנו הלוואה לצורך העניין. הכנו תכנית רב-שנתית לביוב והתחייבנו להתקדם לפיה, ואי-אפשר לבוא ולקצץ בה היום באופן מיכני, בפרט כאשר יש לנו כבר התחייבויות. זוהי הערה אחת ששר האוצר יכול לתרגם מהלוגריתם של הניסוחים שלי.

אנו מכבידים את עולנו על הרשויות המקומיות למען חסכון וקיצוצים דרסטיים, ותרגומו של החסכון הוא הן מבחינת היקף השירותים והן מבחינת טיב השירותים שנותנים לאזרח במקום מגוריו.

אני רוצה להתייחס לפער שבין שר האוצר ושר הבטחון, שראש הממשלה הביא לנו הצעה משלו לגביו. בדקתי את עצמי מבחינה בטחונית, מבחינה משקית ומבחינה מוסרית, לאן אני נוטה יותר. אני רוצה לומר, ואנמק מדוע, אני נוטה יותר לצד התביעות של שר הבטחון, לא משום שאולי יש הבדל ברטוריקה, אלא משום שכאן מדובר בדם ולא ברטוריקה. עלי מעיק מצב המקלטים, קצת אלה שקיימים וביחוד הרבה מאלה שאינם קיימים. כאשר אני שומע על ההוצאות של עבוי הגדר, יש לי מצד אחד הכנה להוצאות ומאידך גיסא יש לי הסתייגויות חמורות מאד, איך אנו יכולים להמשיך להיות כך. זהו סמל של מצב, של חומה סינית שאנו חייבים להתרגל לחיות עימה. כאשר הקמנו את הגדר, התחכמו המחבלים ומצאו שיטות להלך על עמודים מעל לגדר, או לפרוש שטיח ולגלגלו מתחת לגדר. יש לי אמנם הסתייגויות נפשיות מן המצב, אך יש לתת לו פריוריטי. אם מה שאנו אומרים זוהי האמת, וזוהי אמת מרה, הרי שהצרכים הבטחוניים באים לפני הכל, כפי שנהוג לומר: "BEEING BEFORE WELL-BEEING". איני יודע מי המציא זאת, אך אני מוכן לקבל את הפורמולה הזו. אם אנו אומרים שקיימת סכנה של מלחמה בטווח של חודשים, אני מסתייג מכך שנשגע את הציבור פעם אחת על-ידי תאור הסכנה שאני מאמין שהיא קיימת, ופעם שניה על-ידי דיבורים על רבבות מחוסרי עבודה, דבר שעלול להיות, ואני מקווה שלא יהיה. אני דוחה את הפסיכוזה הנוצרת, גם בעזרת כלי התקשורת שלנו. נשאלת בכל-זאת השאלה: יש לנו בחורים נהדרים, המוראל בצבא התחיל להשתקם, אך טרם שוקם כליל, עדיין לא הגלידו לחלוטין פצעי מלחמת-יום-הכיפורים, שהיה בשבילנו תשעה באב - אך לא נוכל לתת לחייל הרגשה טובה, אם הוא יודע שצידו אינו טוב. אנו מוכרחים למצוא את התאום ואת שיווי-המשקל בין צידו של החייל לבין החייל עצמו, כי שני הדברים הם הקובעים את הרמה המוסרית ואת רצונו של החייל להסתכן. צריך כלים, צריך אמצעים לראיית לילה. אם יש צורך בקיצוצים במקומות אחרים, אני מוכן ללכת לקראת זה.

בין המספר שהביא ראש הממשלה לבין המספר שדורש שר הבטחון, ייתכן שאנו צריכים למצוא משהו באמצע. זו אינה יכולה להיות פשרה, כפי שדבניס אהבים לעשות, אך אי-שם באמצע אנו צריכים למצוא משהו. אני אומר זאת ביורעי היטב כי ההכנסות מחו"ל אינן כפי שהיינו רוצים שתהיינה. אין למי ללכת באירופה ובאמריקה, כי המצב שם קשה. בערב בונדס באמריקה אמר לי אחד היהודים: היהודים הם נהדרים, אך כאשר פייסל שואב פעמיים באמצעות אחת המשאבות שלו, הוא מקבל יותר כסף מכל מה שנחרם בערב בונדס אחד.

את ההצעה להנהיג מס הון נטו שמעתי שנים רבות, אך אף פעם לא שמעתי כיצד מציע משהו לעשות זאת. אני שייך לאלה המתנגדים להנהגת המס הזה, כי זהו מס על החוסכים באמת, על אלה שיש להם ניירות בבנק, וזהו פרס לאלה שיש להם כסף שחור. כל זמן שלא תהיה הצעה קונקרטית, כיצד עושים זאת, ומה צריך לתת וכיצד נמנעים מעונש על ההגון ומתן פרס לבלתי-הגון, אני לא יכול להתייחס לכך.

לעומת זאת אני חושב שבהסכמי העבודה יש כר נרחב ביותר למיצוי מס-ההכנסה. מה פשר הדבר, שמפעל משלם עבור הלימוד בבית-ספר תיכון של ילדי עובדיו? אדם משתכר 1000 לירות נטו, וצריך לשלם 200 לירות לחודש עבור חינוך תיכון של ילד אחד. כלומר 20% משכרו, בעוד שחשני מקבל את החשלוש ממקום עבודתו במפעל ממלכתי או במפעל שאנו מצילים אותו על-ידי הזרמת כספים. אני לא אומר זאת בגלל עקיצת המחט של ברוך נאדל (נאדל - מחט), אלא משום שאני משוכנע שיש עשרות ומאות מיליונים שלא נגענו בהם, ועד שנקבל את ההצעות להנהגת מס-הון, אני מציע שנעשה את כל היתר.

נגיד בנק ישראל מ. זנבר :

את התקציב צריך לראות משתי נקודות מבט. נקודת מבט אחת היא הנקודה הכוללת, שממנה נגזר התקציב ואיזונו. נקודה שניה היא העדיפויות בתוך התקציב, ויש קשר הדוק בין שתי הנקודות האלה. כאשר דובר כאן על קו אדום בבטחון, בריאות וחינוך, הרי שזהו ענין של עדיפויות, כפי שבעבר דיברנו על הדגלים: דגל בטחון, דגל קליטת העליה, דגל הפיתוח, דגל השירותים הסוציאליים.

שר הבטחון ש. פרס :

עכשיו במקום דגל אומרים נס.

נגיד בנק ישראל מ. זנבר :

אני מציע לא לבנות את התקציב על נסים אלא טוב יותר על מסים. כל הבעיה שלנו בקשר לתמונה הכוללת היא, האם נוכל להחזיק את הדגלים האלה ברמה או בחצי התורן, כי התמונה הכוללת של עוצמת המשק היא שצריכה לאפשר לנו להחזיק את הדגל ברמה. השאלה היא כמה זמן אפשר להחזיק בעומס הזה - שנה, שנתיים או שלוש - ועל-כך אפשר ללמוד מהתמונה הכוללת. לכן טוב עשה שר האוצר שפתח את הסקירה בתכנון הלאומי, והוגש לנו חומר בענין זה. אך במצב שבו אנו מצויים, לא די לראות את הכל על בסיס התכנון הלאומי לשנה אחת, אלא יש ללכת בדרך של תכנון כולל ותחזיות לכמה שנים קדימה, והאוצר הכין משהו בענין זה. היתה לנו הזדמנות לראות זאת, וזה אינו משפר את התמונה. ההיפך הוא הנכון: ידיעת המצב לעוד כמה שנים, עושה את המצב חמור יותר ומחזקת את הצורך בנסים עליהם דיבר שר הבטחון. אך צריך להתבסס על עובדות, ומה הם הדברים העיקריים:

א. הוצאות הבטחון הן לא לטווח של שנה אחת אלא לעוד מספר שנים קדימה. לא הכל נגמר השנה, ולצערנו בשנים הבאות יש לצפות להוצאות בטחון גבוהות. אך באותו נייר, של תכנון לאומי לשנים הקרובות, יש כמה נתונים מאלפים אחרים, שאחד מהם מתייחס לחובות של מדינת ישראל במטבע חוץ, אשר יעמדו לפרעון בשנים הקרובות. ב-1974 הפרעון היה 450 מיליון דולר, השנה 660 מיליון דולר, ב-1976 יגיע ל-910 מיליון דולר.

שר הבטחון ש. פרס:

בכמה ירד ערך הדולר בינתיים?

נגיד בנק ישראל מ. זנבר:

לא מדובר בינתיים, אלא מדובר על העתיד. אנו צריכים להרוויח את הדולרים שצרכם הופחת.

ב-1977 נצטרך 1.300 מיליארד דולר כדי לפרוע את החובות, ואני מתייחס רק לקרן.

שר האוצר י. רבינוביץ:

הקרן והריבית ב-1975 בלבד יגיעו ל-1.200 מיליארד דולר.

נגיד בנק ישראל מ. זנבר:

ההוצאות בסעיף זה תלכנה ותגדלנה בקצב כזה, שכל שנתיים תוכפלנה. פה אין מזה לקצץ. זהו כסף שכבר לקחנו. זה לא שונה מזה שכתבנו בנייר בנוגע לתקציב. פרעון חובות הקרן והריבית ב-1975 הוא 10 מיליארד לירות וב-1974 היה 5 מיליארד לירות. כלומר, בכל שנה הסכום מוכפל ובשנים יותר מאוחרות יהיה המצב עוד יותר קשה.

שר התיירות מ. קול:

אשכול היה אומר כי לאחר שיבוא המשיח, הוא רוצה

עוד שנתיים לתשלום החובות.

נגיד בנק ישראל מ. זנבר:

אותו מסמך מתבסס על כמה הנחות "אופטימיות". אחת ההנחות אומרת כי רמת-התיים בארץ תרד בכל אחת משלוש השנים הבאות, והתחזית הזו אינה מופרכת מיסודה, אלא הלוואי ותתגשם על כל האלמנטים שעליהם התבססנו. מה קורה עתה בתחום מטבע החוץ? פה מדובר על גידול חובות של 2-2.5 מיליארד דולר לשנה. בעוד 4-5 שנים נגיע לחובות בסך 20 מיליארד דולר. השאלה היא אם אפשר לתכנן את המשק על נסים. מי יודע אם נוכל לגייס את ההלוואות האלה בכלל. אני מדבר על מצבת החובות לאחר שלקחתי ושילמתי חובות. אנו חייבים לממן זאת מגידול המשק. אם לא יהיה גידול של המשק, לא נוכל להתמודד עם הבעיות האלה. הכל תלוי בעוצמת המשק למספר שנים ולטווח ארוך.

שר החקלאות א. אוזן:

איך עושים זאת.

נגיד בנק ישראל מ. זנבר:

בכך שלכך תתן יותר כסף מאשר לדברים אחרים. את הדבר הזה ראינו כאשר ישבנו ושוחחנו אם לבצע פיחות או לא לבצע פיחות. כאשר שקלנו אם הפיחות הכרחי או לא, ראינו שבלי זה נעמוד בפני דלדול הרזרוות ואבטלה גדולה. ביצענו את הפיחות והרווחנו זמן, ניקינו את השטח, יש לנו זמן להתארגן ולהציע מדיניות כלכלית כדי לשנות את המצב. השאלה היא אם התקציב הזה והתקציב הלאומי עצמו אליו מונעים את הסכנה הזו או לא. אם מישור משווה את התקציב הלאומי שהובא אלינו עכשיו עם התקציב הלאומי שהובא אלינו לפני הפיחות, הוא רואה שההבדלים הם אפסיים. אז דובר על חובות מדינת ישראל של 8.2 מיליארד דולר בסוף 1975. רצינו שלאחר הפיחות זה לא יעלה על 7.5 מיליארד, אך עכשיו מדובר על 8.4 מיליארד. כלומר, עם פיחות או בלי פיחות, ההבדל הוא כמעט אפסי. כאן אנו רואים שיתרות מטבע חוץ חגדלנה ב-200 מיליון דולר, אך גם החובות יגדלו באותו סדר גודל, וכך בשאר האלמנטים.

איך יכול להיות שבלי פיחות או עם פיחות, מגיעים לאותו מצב? זה קשור בתקציב שהוכנן פה, ובכך שהנחנו שאפשר ליצור גרעון של 1.5 מיליארד בתקציב. כלומר, שנדפיס כסף ונאפשר עליית מחירים של כ-20% מהקצה הזה, לו היינו מחמירים יותר, היינו יכולים לצפות לעליית מחירים מתונה יותר. זוהי הפשדה שאנו עושים עם עצמנו, ואולי אין מנוס מכך, אך צריך לדעת שהתקציב בנוי כך, שהישגי הפיחות ספק אם יוכלו להחזיק מעמד, ואם במקרה נגדיל את הגרעון עוד יותר, המצב ללא צל של ספק ילך ויורע, ואני מדגיש זאת, כי בפעם שעברה רמזו שד הדתות, שהוא בעד הגדלה נוספת של תקציב הבטחון, מעבר למה שהציע ראש הממשלה, והוא חושב שלא צריך לממן את הגידול ממסים.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

בתנאי שנחפז, הוא אמר.

שר הדתות י. רפאל:

האם יש לך תרופות טובות יותר?

נגיד בנק ישראל מ. זנבר:

לדעתי זה כלל לא בא בחשבון. אם אנו אומרים מיליארד וחצי, אני חושב שזה המכסימום שאפשר להשלים איתו. זה כרוך בעליית מחירים של 18%-20%, וזאת בתקופה בה מגמת עליית המחירים בחו"ל מתרסנת, ואף תחול בה הקלה. רמת המחירים בעולם ירדה ברוביע השלישי של השנה שחלפה, לעומת הרביע השני. ישנה ירידת מחירים מסויימת בעולם, אשר חלה גם עלינו. בעוד שקנינו עד כה דלק יקר, נוכל עתה לקנותו זול יותר.

שר הבטחון ש. פרס:

גם מחירי הסוכר והקמח ירדו.

ראש הממשלה י. רבין:

אך הסוחרים טוענים שקנו ביוקר, ולכן המלאי יקר.

נגיד בנק ישראל מ. זנבר:

אם בעבר אמרנו שחצית עליית המחירים נובעת מעליית המחירים בחו"ל, השנה רק רבע ממנה תנבע מעליית המחירים בחו"ל, וכל השאר: "MADE IN ISRAEL" - תוצרת עצמית.

התמונה הכוללת הזו נוצרה גם בגלל ההזרמה התקציבית וגם משום שאנו מעיזים לקחת הלואות בחו"ל, לא רק הלואות נוחות אלא גם בלתי-נוחות - הלואות עסקיות ממש, וכל זה כאשר אנו בונים על ירידה באחוז החסכון. כנראה שכל הגורמים האלה קשורים אחד בשני ומעוררים פסימיות ביחס לסיכויים להתמודד עם הבעיה הכוללת. אך אנו רוצים פשרה, כי העדיפויות הבודדות כל-כך חשובות.

כדי לסכם, הבעיה שאנו עומדים בפניה היא כיצד לעצור התפתחות של מיתון, התפתחות של תופעות אבטלה, מבלי להגדיל את הצריכה הפרטית ומבלי להסכים לדלדול הרזרוות ולהגדלת החובות. השאלה היא כיצד עושים את זה. זה כמו להכניס את הריבוע לתוך העיגול. אך למען האמת אין זה בדיוק כך: יש דרך אחת אפשרית, שייחכן שאפשר להתקדם בה, והיא אם נשים את הדגש וניתן עדיפות עליונה ליצוא. אם היצוא יתפתח, הוא יוכל לקלוט עובדים, הוא יוכל לקלוט השקעות, הוא יוכל למנוע הוצרות של אבטלה. באותו זמן אנו צריכים למנוע אינפלציה במשק, כי אם תהיה אינפלציה, היצוא לא יוכל לגדול, זה יפגע בכושר התחרות של המשק, יזמין יבוא ארצה ויפנה את המקורות לצריכה, כלומר אסור ליצור אינפלציה פנימית וצריך להפנות את כל המקורות האפשריים ליצוא. צריך להגדיל את רווחיות היצוא ולהעמיד מימון לצרכי יצוא. איך אפשר להעמיד מימון לצרכי היצוא מאותם 1.5 מיליארד לירות שאנו מסכימים להם, תוך ידיעה שהדבר יגרום לעליית מחירים של 18%-20%? גם זוהי אינפלציה, כאשר אתה עושה זאת בקצה החיובי, בקצה הטוב, כך שהכסף יגיע ליצוא ויקלוט עובדים; אם אחר-כך קיימת אינפלציה, זוהי חצי צרה.

אבל אם נתחיל בקצה האחר, ספק אם נגדיל את היצוא. אנו צריכים לאפשר מימון היצוא ולאפשר מימון למשק הלא-ממשלתי. לא הכל של הממשלה, יש חלק השייך לממשלה וישנו גם החלק הלא-ממשלתי. אם את כל 1.5 מיליארד ניתן לממשלה, מה ישאר למשק? אם ניתן למשק מעבר לכך, עליית המחירים תהיה של 30%. זו תהיה מיטת-סדום שהדרך היחידה לצאת מתוכה, היא לשבור אותה. צריך להיות ברור שאם מסכימים ל-1.5 מיליארד גרעון בתקציב, אנו מחייבים את הנגיד שיהיה קמצן ביותר ולא יתן הזרמה מוניטרית למשק הלא-ממשלתי. אני משוכנע שצריך לתת מימון ליצוא, והסכמתי עם שר האוצר ושר המסחר והתעשייה לעשות משהו בעניין זה. אך על הנגיד מוטל לקחת את הכסף בקטע אחר של המשק הלא-ממשלתי.

כבר התחלנו לעשות פעולות מסוימות. הזמנו את נציגי הבנקים וקיימנו איתם דיון במסגרת הוועדה המייעצת של בנק ישראל. מחר צריך להיות סיכום הדיון, לפיו נעלה את שיעורי הנזילות ב-5% החל מאמצע פברואר.

שר הבריאות ו. שש-טוב:

מהו שיעור הנזילות עכשיו?

נגיד בנק ישראל מ. זנבר:

על פקדון עו"ש - 72%. באשר לפקדונות לזמן קצוב - יש כל-מיני שיעורי נזילות. הממוצע הוא 25%, ועכשיו אנו רוצים להטיל עוד 5% על האשראי, תוך ביטול הקפאת האשראי מלפני חצי שנה, אשר הוארכה בזמן הפיחות, ותוקפה יפוג באמצע פברואר. אנו רוצים להחליף זאת בשיעורי הנזילות החדשים, כי הסכמנו עם שר האוצר בלב כבוד, לגרעון של 1.5 מיליארד לירות, והואיל והסכמתי לכך, אין לי ברירה אלא לקחת מהמשק הלא-ממשלתי לטובת היצוא. באשר לשאלה אם זה טוב או לא, אני די מפקפק.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

אתה מדבר על המשק הממשלתי וורסוס הלא-ממשלתי. מה שאתה נותן ליצוא זה לא למשק הממשלתי. אתה לוקח מהמשק הלא-ממשלתי בסקטור מסויים ומעביר למשק הלא-ממשלתי בסקטור אחר.

נגיד בנק ישראל מ. זנבר:

ישנו המשק הממשלתי מול המשק הלא-ממשלתי. החלטנו בעניין ה-1.5 מיליארד, כי אפשר להכביר יותר על חלק אחד של המשק, כדי להעביר יותר ליצוא. איני שלם עם החלטה זו, אך שמעתי את הלחץ שהיה על שר האוצר בישיבת הממשלה, ולכן השלמתי עם הצורך בכך.

כאשר מדובר על קו אדום א', ב', ג', אני אומר שזה הקו האדום האחרון שהמשק יכול להרשות לעצמו, ועוד תהיינה לנו מספיק בעיות עם החקלאות, התעשייה, המסחר, התיירות וכו', שלא יוכלו לקבל מימון.

ראש הממשלה י. רבין:

התייחסת לעניין היצוא ולא לעניין התקציב, פרט לציון העובדה שהוא גרעוני.

נגיד בנק ישראל מ. זנבר :

התייחסתי לכך בכך שאמיתי שאסור להגדיל את הגרעון מעבר ל-1.5 מיליארד.

שר הדתות י. רפאל :

העתונות נמצאת תחת רושם כבד, שהמלחמה בינך לבין שר האוצר היא על המימון הגרעוני של 1.5 מיליארד לירות.

ראש הממשלה י. רבין :

עתונות לחוד. אני מבקש לא להכנס לנושא הזה.

נגיד בנק ישראל מ. זנבר :

אין שום ויכוח עם שר האוצר. הצגתי את התמונה לפניו כפי שהצגתי אותה פה. הוא אמר שאינו יכול לזוז בלי עוד 1.5 מיליארד, ורציתי ששר הדתות לא יוכל לדרוש הזרמה מעבר לכך.

לגבי התקציב - הואיל ואני חושב שהמעבר החד ליצוא לא יכול להעשות בלי תקלות מסויימות, הואיל והוא טומן בחובו אילו שהן סכנות לאבטלה לא גדולה בקטעים מסויימים של המזק והחברה - נראה לי שלא רצוי קיצוץ מהצעת התקציב של שר האוצר. אם מישו מציע משהו נוסף, הוא צריך לדעת כי המימון צריך להיות ממסים. השאלה היא אם מישו רוצה להגדיל את התקציב שלא על חשבון קיצוץ של משהו אחר, אלא על חשבון מסים, וכל אחד צריך לבוא ולדרוש תוספת תקציב, רק לאחר שידע כי הוא צריך להוסיף גם מסים, כי הדפסה של כסף נוסף אינה

באה בחשבון. מסים בלא תוספת הכנסות, מול אומדן ההכנסות מהמגבית ומהבונדס - אני חושב שיהיה זה מוגזם מאד. אם נרשום סכום גדול יותר של מסים, אשר בסופו של דבר לא יכנס, זה לא יעזור כלל. אם נגדיל את אומדן ההכנסות מאמיסיות, גם זה לא יעזור. צריך יהיה להגדיל את המסים, אחת הבעיה אינה ניתנת לפתרון.

לא דיברתי על מסים מסויימים, אלא על סך כל ההגדלה של המסים. לגבי מסים הבעיה חמורה ביותר, כי התקציב המקורי בנוי על 2 מיליארד תוספת מסים חדשים.

שר הבטחון ש. פרס:

מהו הריבוי הטבעי במס השנה?

נגיד בנק ישראל מ. זנבר:

גם מספר זה כלול בפנים.

שר הבטחון ש. פרס:

כמה מתוך ה-2 מיליארד בא כתוצאה מהריבוי הטבעי?

שר האוצר י. רבינוביץ:

2 מיליארד זה מעל ומעבר.

נגיד בנק ישראל מ. זנבר:

אני מדבר על מסים חדשים. הם מעלים את מס-ההכנסה לא מייעלים, צריך לייצל חוץ מזה. באשר למסים העקיפים, אומרים להטיל על היבוא תוספת של היטל, אך הדבר הוא בלתי-אפשרי, כי הוא נוגד את כללי המסחר של הגורמים הבינלאומיים שמהם אנו רוצים לקבל הלוואות. זה נוגד את כללי המשחק של קרן המטבע הבינלאומית שצמנה אנו רוצים לקבל כ-1975 סכום של 200-250 מיליון דולר, וזה נוגד את כללי המשחק של השוק המשותף, שיש לנו בו קושי עצום. האפשרות היחידה היא להנהיג מס-ערך-מוסף בקנה-מידה גדול ולהתחיל בו באחוזים גדולים. אך זה כמעט בלתי-אפשרי. צריך להתחיל במס בשיעורים נמוכים. בהתחלה חשבנו שצריך להתחיל במס-ערך-מוסף כדי להקל על הרפורמה במס. עכשיו אני חושב שצריך לגבות מס על חשבון ה-2 מיליארד. אם מיישמו רוצה לגבות מס מעבר ל-2 מיליארד, אני חושב שאסור לנו לעשות זאת. אסור להגדיל את התקציב מעבר להצעה המקורית של האוצר.

(עד כאן רשמה ת.כ. מכאן ל.ד.)

נגיד בנק ישראל מ. זנבר:

... מה שאתה יכול לעשות, זה להטיל מס כללי על

כל המוצרים.

לגבי מס הון נטו - זה מס חיובי ביותר, אבל כפי שאמרתי קודם, לגבי מס-ערך-מוסף, כל מס יש להטיל, בתחילה; בשיעורים נמוכים. לא נראה לי, כי בעניין זה גם אפשר לעשות מבצע חד-פעמי של 10%. אנו הטלנו מס חד-פעמי על רכוש, ביוני, ועדיין לא גובים אותו, רק התחילו. אני חושב שאנו נשלה את עצמנו, אם נחשוב, שממס נטו על ההון נוכל לגבות בשנה הבאה סכום גדול. אני בעד זה, אבל מזה ישועה לא תבוא.

שר ההסברה א. יריב:

קודם-כל, אני רוצה לומר לרה"מ, שביקש כי נכתוב בומן, כי אני כבר מכוון לגמרי, לפחות במונחים תקציביים. אני רואה לפנינו, קודם-כל, קושי אובייקטיבי, אותו הסביר בצורה משכנעת מאוד הנגיד. יש קושי גדול של הצרכים. ועצמתי את השדים, וכשריבר כאן שר החינוך - ואני זוכר פרט אחד שהזכיר - ואמר כי בירוחם 93% מהילדים הם טעוני טיפוח ו-67% מהמורים שם הם בלתי-מוסמכים, אז יש לנו שם בעיה קשה מאוד. ויש לנו עוד בעיה קשה מאוד - שזה אמנם לא לפורום הזה - אבל לרובנו אין כלים לניתוח מפורט ולמיצוי הקשיים האלה. בשום-פנים-ואופן איני יכול לנתח את התקציב הבטחוני, שאני מבין בו אולי יותר מאשר בתקציבים אחרים. כי זה לא רק ענין של כלים, אלא גם של דוקטרינות - איך משתמשים בכלים, ואיך עושים זאת. אין לנו אפשרות, סביב השולחן הזה, לנתח כל

תקציב בפני עצמו, וכאן אין לנו ברירה, אלא להשאיר במישור הכללי, שבו אפשר רק לתת את הקווים האדומים. ואני רואה לפני 3 קווים אדומים:

1. הקו האדום של הבטחון - שגם לגביו חלוקות הדעות - יש כאלה האומרים שהוא ב-20 מיליארד לירות; יש כאלה האומרים כי ב-20 מיליארד לירות אין זה עדיין הקו האדום של הבטחון, וכי הקו האדום הוא ב-22 מיליארד לירות; ויש כאלה האומרים כי הקו האדום הוא ב-22 מיליארד לירות ויותר.

2. הקו האדום של השירותים - אשר בהקשר אליו נשמעו פה דברים מאוד משכנעים.

3. וישנו הקו האדום הכלכלי - והצבעת מר זנבר על כמות החובות ועל הצורך להדפיס 1.5 מיליארד לירות מביאה אותי לכך, שאיני רואה דרך אחרת, אלא בדיון מפורט, שאינו יכול להעשות סביב שולחן זה; הממשלה צריכה לתחום את הקווים האדומים בתקציב המשרדים, לעומת וביחס לקו האדום הכלכלי. כי אינני יודע אילו הכנסות נוספות אפשר לגייס. אני שמעתי עכשיו את הנגיד, וחמונת ההכנסות הנוספות האפשריות אינה כל-כך ורודה. וגם אם נחלוב את העשירון העליון, חליבה טובה, בשנה זו הקרובה, שעליה אנו דנים, הסיכוי להכנות מזה כדי לפתור את הבעיות הקשות, הוא מוגבל.

לכן, איני רואה דרך אחרת, מאשר דיון מפורט מאוד, כפי שסוכם בין האוצר לבין המשרדים, אשר יכלול בתוכו את 3 הקווים האדומים: הקו האדום של הבטחון, שהוא הדומיננטי בתקציב, מול הקווים האדומים של השירותים והאפשרויות הפתוחות לגבי הקו האדום הכלכלי מבחינת הכנסות המדינה. זה הים הכללי.

ומול הים הכללי, טיפה אחת משלי: עם תקציב ההסברה, בשנה הקרובה, אפשר יהיה לבצע רק בין 45%-50% פעולות פחות מאשר ביצענו השנה. כאשר הציפיות והצעקות תהיינה הרבה יותר גדולות. כי ככל שהמצב יותר קשה, כן חושבים כי אפשר לפתור יותר על-ידי הסברה. והשנה הדרישות והלחצים יהיו יותר גדולים. ואני רוצה לומר, כי לאור המצב הזה, ולאור האמצעים, לא יהיה מנוס מלהקדיש דיון אחד, יסודי, אשר יתייחס לנושא ההסברה לאור האמצעים העומדים לרשותנו בנושא זה. כי לאחר שאני בוחן את הנושא, אני רואה כי יהיה עלי למצוא את כל הדרכים, את כל האמצעים ואת כל הפוטנטיים, בניגוד למסורת ובניגוד לשיטות הקודמות, איך לעשות הסברה בלי כסף.

שר התחבורה ג. יעקבי :

הדיון בתקציב הוא על רקע של התהליכים הכלכליים, ומוכרח כל אחד מאיתנו לראות, בטרם הוא מגבש את דעתו בשאלת התקציב, מה הן ההתרשויות במישור הכלכלי ובמישור המשקי. ואם נבחן זאת נראה כי המשק הישראלי אינו יכול להרשות לעצמו חזמרה רצינית במטבע זר, ואילו החברה הישראלית אינה יכולה להרשות לעצמה שפל ואבטלה. שתי הבעיות האלה, שהאחת עומדת בפני המשק והשניה עומדת בפני החברה הישראלית, הן גם שתי המיגבלות העיקריות, הרציניות ביותר, שלפי דעתי, המדיניות הכלכלית צריכה להתמודד איתן. השילוב בין שיפור מאזן התשלומים לבין המשך הצמיחה והמשך הקיום של רמת הפעילות המאפשרת תעסוקה מלאה, אבל בתנאים הקיימים, מוכרח להוביל, בראש ובראשונה, לבלימה מסיבית מאוד של הגידול בהכנסות ובשכר, וזאת, דרך הרפורמות המבניות בהכנסות, בשכר ובמיסוי, אשר דובר עליהן כאן לא אחת.

ואני רואה בהחלט אפשרות של גישור בין שתי המטרות הללו - מטרת השיפור במאזן התשלומים עם המטרה של המשך הצמיחה וקיום התעסוקה המלאה - לא תעסוקת יתר, אבל תעסוקה מלאה. בלי תעסוקה מלאה, במצב שעדיין שורר עכשיו במשק, המדיניות הכלכלית לא תצליח ומדינת ישראל תיפגע. והיא תיפגע מבחינת עליה, מבחינת שיפור מאזן התשלומים, מבחינת המצב החברתי, מבחינת המצב הסוציאלי, מבחינת המוראל הלאומי והבטחון הלאומי - במובן הרחב של המלה.

על רקע ההנחיות והמטרות האלה, אני רוצה להעיר כמה הערות בשאלת התקציב. המצוקה של התקציב הכללי היא חריפה ביותר, ובעצם רק נשארו לממשלה, למשרדים ולעבודת הממשלה, במובן הרחב של המושג, פרט לבטחון, פרט להחזרת חובות, ופרט לתשלומי חובות, 25% - ועל זה הדיון מצטמצם. הדיון הוא כאן אמנם על החלוקה בין הבטחון ובין החלקים האחרים, אבל בסופו של דבר, אם יתנו לבטחון יותר מאשר רה"מ מציע, או פחות מאשר רה"מ מציע, בסופו של דבר, מה שישאר לעבודת משרדי הממשלה, שירותיה ומוסדותיה, בתחום הכלכלי והסוציאלי, זה 25% וזו מצוקה חריפה, שנדמה לי, כי מדינת ישראל לא ידעה כמוה בשנים קודמות.

הערה:

ייה היא על מידת האמינות של התקציב הזה

- אני לא מדבר על מכיני התקציב - כי אני משוכנע שהוא נעשה בצורה רצינית ביותר ואמינה ביותר - אלא על אי-האמינות מבחינת הסיכוי האובייקטיבי שלנו, על רקע אי-הוודאות החמור מאוד לגבי התהליכים הכלכליים בשנה הקרובה, החל מאי-ידיעת המצב הבטחוני דרך אי-ידיעת המצב התעסוקתי, אשר יכולים להשתנות מהקצה אל הקצה בשנה הקרובה, אשר ימנעו את אפשרות הפעלת התקציב. ולמרות שאיני גורס את ההנחה כי בישראל העתיד הוא קבוע, ורק העבר כל הזמן משתנה - יש כאלה החושבים כך, ואנו שומעים על כך כל הזמן, ומתנהלים דיונים ארוכים מאוד על מה קרה ומה לא קרה בעבר - למרות זאת, אני סבור, כי העתיד שלפנינו הוא די אי-וודאי.

לכן אני מציע, כי בתקציב הבסיסי, במבנהו ובתשתית ההפעלה שלו, אנו ניקח בחשבון את עובדת אי-הוודאות הגדולה שבה מצויה עכשיו מדינת ישראל. ומכאן, המסקנה הראשונה היא, כי התקציב הזה הוא בסיס לשינויים, שיתכן והיו באמצע השנה. וגם אם הממשלה ושר האוצר מותקפים כל פעם על כך שיש תקציב א', תקציב ב' ותקציב ג', וכי כל פעם אומרים דברים אחרים, יש לקבל זאת ולומר, כי אכן, יש תקציבים חדשים ונאמרים דברים אחרים, משום שהמצב משתנה.

מסקנה אחרת היא - חייבת להיות כוונות גבוהה להגברת קצב הפיתוח במשק וקצב ההוצאה, כרקע לאפשרות של ירידת רמת התעסוקה, והמשך תכנון הצריכה והערכות לקראת אפשרות כזו.

אני עכשיו מגיע לשאלות הספציפיות העומדות על סדר-היום - נוכח תאור המצב הבטחוני על ידי שר הבטחון והרמטכ"ל, אבל גם נוכח התקציב הלאומי והצרכים של המשק המונחים לפנינו הפעם - אני חושב שיש סבירות לשפל, יותר מאשר לגאות. ועל רקע ההנחות האלה, אני מציע כי אנו נתכנן גרעון כולל של התקציב, בהיקף של 6-6.5 מיליארד לירות. הגרעון הזה יהיה מורכב מ-2 מיליארד לירות, אותם הציע רה"מ כתוספת לתקציב הבטחון, פלוס 1 מיליארד לירות נוספים לתקציב הבטחון, אותם אני מציע, פלוס 2 מיליארד הלירות המופיעים בתקציב כגרעון בסיסי, פלוס 1.5 מיליארד המופיעים בתקציב כגרעון בלתי-מכוסה. כאשר בעצם, התרומה האישית שלי היא 1 מיליארד לירות, כאשר כל השאר זו תרומתו של שר

האוצר.

ואני מציע לכסות את זה בשיטה הבאה: ה-6.5 מיליארד לירות כגרעון מתוכנן, מזה כאמור, התרומה שלי היא 1 מיליארד לירות בלבד. מתוך ה-6.5 מיליארד לירות 3.5 מיליארד עד 4 מיליארד להשאיר ולכסות על ידי מיסוי נוסף, בראש ובראשונה, על ידי מס-ערך-מוסף, שאני רואה בו, בכלל, צורך אובייקטיבי, במסגרת של הרפורמה בשיטת המיסוי העקיף בישראל. כאשר 2-2.5 מיליארד נשאיר כגרעון גלוי.

על רקע ההנחה שלי, שיש סבירות יותר גבוהה לשפל מאשר לגאות במשק, כאשר משק הצפוי לשפל, משתמש באמצעי אנטי מחזורי, והוא המימון הגרעוני - וכל מדינה רצינית נוהגת כך - כאשר משק הצפוי לגאות משתמש בעודף תקציב, כבסיס של ספיגה - לכן אני אומר, כי התקציב הוא בסיס לשינויים, ואני מעריך כי באקטובר תבוא הממשלה ותציע שינויים בתקציב - ולפי דעתי, היא חייבת לעשות זאת, ולא להתבייש בכך.

עכשיו, כמה הערות לגבי המשדר שלי. אני רוצה לומר, כי ההצעה המוצעת כאן אומרת כי יש ירידה של 30%-35% בהוצאה הריאלית של התחבורה, לעומת השארת ההוצאה הריאלית בכבישים כפי שהיא היתה. על זה, אני מקווה, עוד לשמוע הסברים - איך זה קורה שבתקציב הפיתוח יש ירידה של 30%, ואילו בתקציב הכבישים יש השארות ברמה הנומינאלית, כשיש עליית מחירים של 30%. כאשר התחבורה זה כולל בטיחות עם 700 הרוגים בתאונות לשנה. אם הבינותי, חסרים למשק 1.5 מיליארד לירות, אבל כאן ישנו שטח עם תשומה חיובית לכל אגורה המושקעת כאן, שאי-השקעתה אומרת ירידה ברמת בטיחות הטיס, ירידה בתשתית בערים הגדולות, אי-התחלת פרויקטים חדשים והפסקת הפרוייקטים העומדים בסוף בנייתם. אני לא רוצה להכנס לכל פרטי המחסור בשטח התחבורה, אני רק רוצה לומר, שאני לא מוצא את סדר העדיפויות הנכון באלמנטים האלה. יותר מזה, יש חסימה. לכן, אני מציע, כי ההחלטה על כבישים וההחלטה על הוצאה לתחבורה במסגרת תקציב המדינה ייעשו במסגרת משותפת. אי-אפשר לדון בנפרד על מסילות ברזל וכבישים בין-עירוניים, ואי-אפשר לדון בנפרד על פיתוח בכבישים עירוניים בתוך הערים ועל פיתוח בכבישים הבין-עירוניים, כעניין נפרד מהמערכת. חייבים לדון בסדר עדיפויות משותף. ואני חושב אפילו, כי מוטב אולי לקצץ 50 מיליון לירות בתקציב הכבישים הבין-עירוניים

ונעביר אותם לתקציבי הבטיחות ולנושאים להם יש משקל לא רגיל בחיי אדם ובתרומה למשק.

דבר שני, נוגע להעדר קורלציה וקשר גומלין בין הפיתוח והאיכלוס העירוני לבין פיתוח תשתית הכבישים באותם האזורים. מקימים סביב ירושלים ערים שלמות, ולא ייתכן, שבמקביל, באותה ההחלטה ובאותה המסגרת, לא יוקצו האמצעים ליצירת אפשרות גישה לאותם מרכזים עירוניים ותשתית תחבורתית בתוכן. יכול להיות, שהדרך לכך היא - הקצאת סכום מסויים לבינוי לצרכי תשתית התחבורה במסגרת התקציבים הנוגעים לתקציב השיכון. כלומר, שחציב השיכון יכלול גם את התקציבים הנוגעים לתחבורה והמתחייבים מהוצאות השיכון.

חשר ג. האוזנר:

אם שד התחבורה מצפה לתקציב גרעוני, חוששני שאני יכול להניח את דעתו, שכך יהיה, מפני שאומדן התקבולים במטבע החוץ, כפי שהוכנס על ידי האוצר כאן, יש לי ספק חמור ביותר, אם יתאמת. אינני מאמין כי השנה, אנו נקבל מהכנסות המגבית והבונדס מה שנאמד כאן, וגם איני מאמין כי נקבל בסיוע האמריקאי הישיר את אותם הסכומים, משום שהתנאים הכלכליים בארה"ב הם כאלה, שהקונגרס, שחמיד היה ליבראלי יותר באשר לסיוע ואשר תמיד הוסיף יותר בשל האדמיניסטרציה, יצטרך הפעם לבדוק היטב-היטב את אישוריו, כי אחרת אנשים מסתכנים במקומות הבחירה שלהם, וכל מי שבא במגע עם האישים האלה שם, בשבועות האחרונים, יכול להעריך כי אותו אומדן שנקבע כאן בהכנסות מטבע חוץ ואשר מיועד לתקציב הבטחון, ספק בעיני אם יתגשם.

ראש הממשלה י. רבין:

אנו נרכוש כל מה שמתוכנן לרכוש.

חשר ג. האוזנר:

נצטרך לרכוש ולחפש מקורות מימון אחרים במטבע חוץ. נוסף לכך, אם 20% מהתקציב מיועד לסילוק חובות, ובערך 40% לבטחון, אז אפשר לומר כי מה שנשאר לחלוקה למשרדים ולשירותים, זה מה שנותר לבטחון. אינני יודע, אמנם, כיצד לקצץ את שאר הצרכים של המדינה לעומת הצורך של הבטחון, מה עוד, שגם הבטחון קבע כאן נוסחה, שאני מקבל אותה, עקרונית, כי צריך לתת לבטחון את המקסימום שהמדינה יכולה - ואני חושב שאנו התקרבו למקסימום בהצעת רה"מ.

אבל אני רוצה לומר דבר מה נוסף. לצערי, שר הבטחון יצא מכאן כרגע, כי הייתי שמח יותר לדבר באזניו של שר הבטחון ולומר לו מה שיש לי להגיד, אבל בכל-זאת אומר אותם - הרמטכ"ל אמר כאן, כי אינו בטוח שלקחי מלחמת-יום-הכיפורים חילוּלוּ וחדרו לשכבות הפיקוד בצה"ל. כאשר אני איני בטוח, כי הצורך בקימוצי חיוניים, גם הוא חדר לתודעת קצינת צה"ל במידה מספקת. ויש לי הרושם, כי האנשים האחראיים, גם במשרד הבטחון וגם בצבא, פשוט חוששים לקבל על עצמם את הנטל, שכל שנה עמד בפני שר הבטחון ובפני ראשי האגפים במשרד הבטחון ובמטכ"ל, לקצץ בדברים. אף-פעם התקציב לא ענה על כל המשאלות והצרכים, אך התרומה של מלחמת-יום-הכיפורים ושל ועדת אגרנט מכבידה במיוחד, והאנשים חוששים לקבל על עצמם את האחריות לקצץ, קיצוץ שהוא נחוץ, ואשר מטבע הדברים, אין ממנו מנוס. אינני יודע האם שר הבטחון יביא זאת לכאן ואנו נכריע על מה לוותר, על איזה אמצעי או הוצאה. בכל-אופן, אני יודע כי אני לא אוכל להכריע, משום שאינני יודע מה יותר חשוב ומה פחות חשוב, ובשביל זה יש צה"ל ושר הבטחון אשר אחראים לכך.

ואני רוצה לומר דבר נוסף - כאשר אני שומע כאן את שר החינוך, פשוט כאב לי הלב, משום ששמענו את הסך-הכל שאנו עושים בשביל הדור הבא, כאשר בסופו של דבר, אני חושב, שבמלחמה הבאה, תמיד ינצח המורה - אז מה אנו עושים מבחינת הטיפוח ומבחינת המאמץ הלאומי הגדול של מיוזג גלויות בבתי-הספר? הרי אנו מקצצים פה בכל דבר? כנראה שגם מזה אין מנוס.

אין עיני צרה בתקציב משרד הבטחון, יכול להיות שזה הקומץ שאינו משביע את הארי, והצרכים החיוניים עוד יותר גדולים, אבל מאיפה אפשר לקחת זאת, איני רואה. משאני מעמיד לפני, בכל-זאת, גם את תמונת המדינה שצריכה להתקיים בשנה הבאה ושצריך לתת לה את המינימום שבמינימום - ואם בשבוע

שעבר, קראתי נתונים של המוסד לביטוח לאומי, כי משפחה אשר מרוויחה 500 לירות לחודש ואשר פטורה ממס-הכנסה, עם מענקי סעד, מגיעה להכנסה נטו של 1,400 לירות לחודש (כך כתב רפי רוטר), ואילו משפחה שמרוויחה 1,400 לירות לחודש, ואשר אינה זכאית לשום הטבות סעד ומשלמת מסים, מקבלת לחודש נטו פחות מאשר הדם שהוא נזקק סעד, אז מה עשינו כאן כדי ליצור תמריץ לעבודה? להיפך, נתנו תמריץ לחוסר הרצון לעבוד ולעצלות. אנו צריכים לשקול כל צעד שאנו עושים במדיניות הסוציאלית ולקשור זאת במדיניות השכר, ואני מקווה כי יהיה בכך שינוי. אינני יודע איך שר התחבורה מתאר לעצמו שננהיג מס-ערך-מוסף ולא נקל במאומה במס-הכנסה? כי אם נשאר את שיעורי מס-ההכנסה הקיימים ונטיל מס-ערך-מוסף, אינני יודע איך החלק החלש של האוכלוסיה יעמוד בזה?

שר המטרה ש. הלל:

הכוונה היא כאן, לעלות במס השולי של בעלי ההכנסה הגבוהה ולא בעלי ההכנסה הקטנה.

השר ג. האוזנר:

שמענו את נגיד בנק ישראל, שאמר שיש לתמוך בסקטור היצרני במשק, כי הוא המייצר הכנסה ולא השירותים, וממנו אנו מתקיימים, לכן צריך ליצור לו אפשרויות הכנסה. אבל סך-הכל, איני רואה דרך לעשות זאת כאשר מדובר בתקציב הבטחון במסגרת אומדן התקבולים ובהצעה של רה"מ לגבי תקציב הבטחון.

שר הסעד מ. חזני:

לפי הנוהג והנהל שהתגבש בישיבה הזו ובישיבה הקודמת, אני צריך להקדיש את כל דברי, או רובם, לתקציב השירותים הסוציאליים, אך לא אעשה זאת. לגבי התקציב הזה, וכן לגבי תקציבים של שירותי חברה אחרים, אציע נוסחה: בשנה הזו, אין אפשרות לדבר על יישום וקידום שירותים והרחבת שירותים. אמנם, תכנית בוורין יצאה לאוויר העולם ב-1942, כאשר לא היתה עדיין הכשרה לכך, והתחילו לעבוד עליה בימי הבליץ, אבל לא על-מנת ליישמה בזמן המלחמה. מגמה זו צריכה לשמש אותנו בתכנון החברתי, גם עכשיו. כי בזמן הבליץ, כשהיתה סכנה לעצם

קיומה של אנגליה, הם עסקו בזה, ותכננו אותה, כאשר ביישומה החלו רק שנה או שנתיים לאחר המלחמה. אני מציע נוסחה זו לגבי שירותי הרווחה והחברה בכלל. יש עכשיו נסיגה בארצות העשירות ביותר, וגם שם אין כל אפשרות ליישם קידום והרחבה של שירותי חברה, אבל מה שכן, צריך לשמור על הזכויות ועל השירותים הקיימים לאוכלוסיה הקיימת.

שר התיירות מ. קול:

זה גם בשביל חשבון נפש, ולא רק משום שצריך כסף.

שר הסעד מ. חזני:

מה עוד שזה יכול לאפשר לגשר קצת על פני הפערים.

ומכאן, משפט אחד לשירותים הסוציאליים - אני איני רואה כל אפשרות לקצץ בזכויות המוקצות לשירותים הקיימים לאוכלוסיה הקיימת. הממשלה אינה רשאית לעשות זאת, לא מטעמים חברתיים, ולא מטעמים מוסריים, ואינה רשאית גם משום שהכריזה על פיצוי מלא, ופיצוי מלא, זה לא רק ביחס לשירותי ההעברה, אלא גם ביחס לשירותים הנילווים. הממשלה, אם תעשה זאת, לא תוכל לעמוד בזה, וזה יגרום לפנתרים, אלימות וכו'. אם כן, חייבות להשמר הזכויות לשירותים הקיימים לגבי האוכלוסיה הקיימת, אם כי אני יודע, כי בתחום של שירותי הסעד, גם החמיכות זקוקות להשלמה רחבה. אף-על-פי-כן, יש לשמור על הקיים ולעסוק בתכנון חברתי, שאפשר יהיה ליישמו רק אולי בעוד שנתיים. כי מה שלא עשינו לפני שנתיים למען קידום והרחבה של המצב הקיים, לא ניתן לעשותו היום. כאשר ההצעה הקיצונית, כפי שהיא מוצעת כאן, היא מאיימת גם בקיצוץ בקיים - דבר שאין להעלותו על הדעת.

משפט אחד בעקבות הערת השר האוזנר - נכון, שאם המדיניות לגבי אבטחת ההכנסה, אינה מתואמת עם מדיניות השכר, בדרגים הנמוכים, בדרך זו או אחרת, מתהווה פער. אבל ההכנסה של המשפחה הנתמכת היא כפי שהממשלה התחייבה לה. כלומר, היא שומרת על ההכנסה הריאלית של המשפחה, כפי שהוחלט על כך ב-9 לנובמבר, כשה מתורגם לפי עליות המחירים כתוצאה מהפיחות וקיצוץ

הסובסידיות. אלא מה, שהמפרנסים האלה היושבים בדרגות השכר הנמוכות, להם לא ניתנה תשובה, וכאן נוצר פער מסויים, שצריך, לפי דעתי, לגשר עליו. כאשר הדרך לשמירת האיוון הזה, שעליה הצביע כבר נגיד הכנק ואחר כך גר יעקבי, בדברם על הצורך במניעת האבטלה ובשמירה על יתרות המטבע, היא הגדלת היצוא וצמצום היבוא. כאשר ברצוני לציין כי צמצום היבוא בלבד לא יפתור את הבעיה. 100 או 200 מיליון לירות, לא יפתרו את הבעיות. פתרון הבעיה הוא ביבוא, והיבוא לא גדל באורח אוטומטי בעקבות צמצום כוח הקנייה בשוק המקומי. ואנו זוכרים מה היה ב-1966, כאשר כוח הקנייה הצטמצם בשוק המקומי, ובאופן אוטומטי, לא גדל היצוא, אלא שותקו מפעלים והאבטלה גדלה. כמו-כן, זה מחייב פעילות כזו, שהמוצר הסופי שלנו יוכל להתחרות בשווקים בהם התחרות היא יותר גדולה, וזאת אנו נוכל לעשות, אם הוא לא יהיה יותר יקר, אך יהיה באותו הטיב - ולא חשוב למה היוקר - האם בשל העלאת שכר היסוד, או בגלל תשלומים נלווים, או בגלל תוספת היוקר? עובדתית זה לא חשוב, חשוב כי המוצר לא יתייקר. לכן, העלאת הפירון, לדעתי, זהו המפתח לפתרון הרבה בעיות. אם נכון הנתון כי העלאת הפירון ב-1% אומרת 700 מיליון לירות, וזה 100 מיליון דולר אם זה תוסף יבוא, הרי העלאת הפירון ב-2%, זו תשובה לירידה בתוצר ולירידה בהכנסה הלאומית לגבי היצוא.

שר התיירות מ. קול:

אבל זה מחייב תמריץ לפועלי הייצור?

שר הסעד מ. חזני:

נכון, ואני רוצה לומר באזני ידידי שר המסחר והתעשייה - בוודאי שצריך להגדיל את האשראי למימון היצוא, ואם הפרמיות לא מספיקות, צריך להגדיל אותן, אמנם האינפלציה לבדה לא תקדם את היצוא, אך היא עשויה להביא להגדלת פירון בעבודה, ובעקיפין, להגדלת הייצור. אם כן, יש לנו כאן שתי אפשרויות: הגדלת תוספות הייצור, תמריץ רציני בפרמיות והעלאת פירון העבודה בעקבותיהם. ודבר שני, גם אם יבצעו או לא יבצעו את הרפורמה במס הישיר, הדבר הראשון שצריך להתבצע הוא הקטנת שיעורי המס, למען קבלת תמריץ רציני למען פירון העבודה, כשכתוצאה מכך גם אפשר יהיה לגשר על פני הפער הקיים ולקדם את היצוא. וזה לא רק ענין של פועלים, אלא גם של הנהלה וניצול יעיל של הציוד.

ויש הרבה מסקנות בתחום זה. יש נחשלות בתחום זה משום שעד לחודשים האחרונים, היצרנים עברו לפי קוסט-פלוס, כי חשוק שילם בעד הכל. אבל עכשיו משתנים הדברים, ולכן זה מחייב הרבה תמריצים - ויש מקום לתמריצים, ואולי להיפך, גם לקנסות ולמאסרים.

אם כן, יש שתי מפתחות: קודם-כל, עדשכר הכולל, או מרכיב השכר במוצר, לא יעלה. הוא יכול לעלות לפי מרכיב זמן, אבל לא במוצר הסופי. ודבר שני - הגברת התמריצים וכתוצאה מכך, העלאת הפיריון - דבר שצריך לשנן, הלוח ושנן.

אני התרשמתי מאוד מדברי שד הבטחון, ואפילו הנני מתרגש מהם, למרות זאת, איני רואה כל אפשרות, אפילו אם נלך לפי הנוסחה שלי של אי-הרחבת השירותים וקידום, אלא רק שמירה על הקיים, איני רואה אפשרות לגשר על הפער של 3 המיליארדים בין רה"מ ושד הבטחון. איני רואה אפשרות לגשר על פני זה, אלא רק אם נגיע למה שאני רוצה להציע, כלומר אולי לעוד חצי מיליארד לירות.

כשפורסמה הטיוטא הקודמת של האינדיקטורים - והיא פורסמה בכל אמצעי התקשורת - דובר על ירידה ממוצעת ברמת-החיים בשיעור של 5% - וחלק גדול מהציבור כבר התרגל למחשבה הזו והתחיל להתארגן כך. והנה עכשיו, מוצע מלכתחילה, מינוס 3%, כאשר אני אומר כי צריך לחזור לירידה ברמת-החיים בשיעור של 5%. ואני יודע כי זה לא פשוט. ואני יודע כי בעשירון העליון לא נוכל להוריד את רמת החיים השוטפת, גם אם תחול ירידה בהכנסתם, אבל כל העשירונים שלמטה ממנו, צריכים לחזור ל-5%. ואיך אפשר לעשות זאת? אם כן, זה מחייב להעלות את שיעור התקבולים מהמסים מעבר ל-2 מיליארד שעליהם מדובר כאן. אני חושב שזה צריך לעלות ב-3% במוצא, ואני אומר כי אפשר להעלות זאת ויש לעשות זאת. ומה שאמרתי לגבי קידום השירותים, שזה לא יכול להתבצע השנה, אני אומר גם לגבי הרפורמה במס-ההכנסה, הבנויה על הורדת שיעור המס השולי. צריך לאמץ זאת, אבל לא לבצע זאת בשנה אחת, כי אם ב-3 שנים, פרט לפרמיות בפיריון העבודה והייעול. צריך לבצע משהו השנה, בשטח הייעול, אבל לא יותר מזה. לעומת זאת, צריך להעלות את המסים העקיפים. אינני מציע לבנות על מס-ערך-מוסף, למרות שמדובר על הכנסות רציניות בעקבותיו, כי אני שומע שדרושים כ-6 חודשים עד שהענין יעבור בכנסת והכנסת תגמור את השלב הראשוני של החקיקה. כך שאין ברירה, אלא להעלות את שיעורי מס הקנייה

על כל הפריטים, פרט לאותם 14 המוצרים הנכללים בסובסידיות. ואני איני מחזיק בדעתו של שר החינוך, אבל אני מסתמך גם על הירידה שחלה מ-5% ל-3%. אם כן, צריך לחזור ל-5%, ויהיו עיוותים, כי השערים עמסו לא שווים, אבל זה יתיישר עם הפעלת מס-הערך-המוסף.

בקשר למס הון נטו - אני עקרונית מחייב את זה, גם מטעמים חברתיים, אבל בעיקר, מטעמים פיסקאליים - ואם ההצעה טובה, היא יכולה לתרום גם מהטעמים האלה, בצורה משמעותית, ואני מחייב את זה. אבל מטעמים חברתיים, בפרשת השבוע קראנו: "וישימו עליו שרי מסיס למען ענותו בסבלותם". ומה זה אומר? - יש סוג של מסיס שאיננו מכניס כלום, אלא רק מענה. ומס הון נטו, שאני מחייב אותו באופן מהותי, אם הוא לא מכניס כלום, אלא בא רק כדי לענות, זה מס מצרים. אם תהיה הצעה היכולה לתרום מבחינה פיסקאלית, והיא ניתנת לביצוע בלי העלמות וכו', אני בעדה.

גם לגבי מס-ההכנסה הקיים - אמנם אינני יודע האם השערתו של נדל על המיליארדים נכונה, אבל כל אחד מרגיש כי יש מאות מיליונים העוברים בין האצבעות, וצריך להתלבש על זה בכל הכוח - יותר קנסות, יותר מאסרים.

אם כן, אנו יכולים להגדיל את ההכנסה ממסים עקיפים ב-3 מיליארד במקום ב-2 מיליארד, על ידי הורדת רמת-החיים בממוצע של 5%, כאשר הנוסחה שלי היא לא קידום השירותים, אלא שמירה על השירותים הקיימים וקידום ההכנסות.

שר המשטרה ש. הלל:

צריך לקבוע שלא תהיה נסיגה מעבר לגבולות 67

בשירותים.

שר הסעד מ. חזני:

נוסף לזה, גם אני חושד, כמו גד יעקבי, כי אנו הולכים יותר לקראת שפל מאשר לקראת גאות, וזה יחייב הזרמת כספים. ואם אתה תעלה את הגרעון המותר ליותר גבוה, בחצי מיליארד, אפשר יהיה לשחק יותר בקלות. כלומר, אם נספוג 3 מיליארד נוספים, אפשר יהיה להסתכן ב-2 מיליארד של גרעון במקום מיליארד וחצי. ואם תהיה ספיגה נוספת, אפשר יהיה לספוג זאת. כמו-כן אנו חייבים לדאוג לשמירת השירותים הקיימים והזכויות הקיימות ולמתן תמריצים רציניים לפירוק העבודה.

ראש הממשלה י. רבין:

נשארו לנו עוד 4 דוברים, ואנו נשמע אותם, או אחה"צ, אם הדיון המדיני יהיה קצר, או ביום ראשון. אני רוצה להזכיר, כי כל הנתונים שאני נתתי בדיון, הם במסגרת ועדת שרים לענייני בטחון.

הישיבה ננעלת.